

บทสวดมนต์

พระสูตร
ปฐมโพธิกาล

ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงเมื่อ ๒๖๐๐ ปีที่แล้ว

บทสวดมนต์

๙ พระสูตร ปฐมโพธิกาล

ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงเมื่อ ๒๖๐๐ ปีที่แล้ว

บทสวดมนต์ ๙ พระสูตร ปฐมโพธิกาล

เรียบเรียงโดย หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

ISBN : 978-616-7574-10-3

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พุทธชยันตี ๒๖๐๐ ปี ทรงตรัสรู้ธรรม
มหกรรมลานโพธิ์ ตอน งานวัดลอยฟ้า
พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
โดย หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ
จำนวน ๑๕,๐๐๐ เล่ม
โดย โครงการ ทำได้ - ทำดี
จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม

ดำเนินการผลิต หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ
สวนวชิรเบญจทัศ (สวนรถไฟ)
ถนนนิคมรถไฟสาย ๒ แขวงจตุจักร
เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐
โทร. ๐ ๒๙๓๖ ๒๘๐๐
โทรสาร ๐ ๒๙๓๖ ๒๙๐๐

พิมพ์ที่ หจก.แฮปปี้ แอนด์ ริช ปริ้นติ้ง เฮาส์

สมทบการผลิตเพื่อกิจการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๒๐ บาท
และรับบริการสั่งพิมพ์เพื่อเผยแผ่เป็นธรรมทาน

บทนำ

บทสวดมนต์ ๙ พระสูตร ปฐมโพธิกาล ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงเมื่อ ๒๖๐๐ ปีที่แล้ว

การสวดมนต์ภาวนาเป็นหนึ่งในวัตรปฏิบัติของชาวพุทธที่พระพุทธองค์ทรงกระทำ แนะนำ และมีการสืบสานอย่างแพร่หลาย ถือเป็นหนึ่งในรูปแบบการเจริญสติภาวนาที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในทุกวันนี้

ในวาระแห่งการเฉลิมฉลองพุทธชยันตี ๒๖๐๐ ปีแห่งการตรัสรู้ของพระพุทธองค์ พุทธศักราช ๒๕๕๕ นี้ หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ จึงได้ประมวลและเรียบเรียง “**บทสวดมนต์ ๙ พระสูตร ปฐมโพธิกาล ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงเมื่อ ๒๖๐๐ ปีที่แล้ว**” ด้วยเห็นว่าเป็นบทสวดภาวนาสำคัญที่พระพุทธองค์ทรงกระทำและแสดงในวาระแรกสุดแก่เหล่าสาวกชุดแรก ๆ หลังทรงตรัสรู้จนบุตรสัมาสัมโพธิญาณเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ล้วนแต่เป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา และ ส่งผลอย่างยิ่งใหญ่แก่เหล่าสาวกที่ได้สดับพระธรรมที่ทรงแสดงนั้น ดังที่ได้เรียบเรียงให้เห็นถึงความเป็นมาและอานิสงส์แห่งการแสดงและสดับพระธรรมนั้นเมื่อ ๒๖๐๐ ปีที่แล้ว

ในการเรียบเรียงครั้งนี้ ได้จัดเรียงตามลำดับการแสดง
ของพระพุทธรองค์ตั้งแต่บทธแรกในคินเพ็ญวิสาขบูชาแรก ผ่าน
อาสาฬหบูชาแรก และสิ้นสุดบทที่ ๙ ในคินเพ็ญมาฆบูชาแรก
โดยแสดงที่มาจากพระไตรปิฎกเพื่อการศึกษาค้นคว้าต่อของผู้
สนใจ พร้อมด้วยการเรียบเรียงแสดงความเป็นมาอย่างสังเขป
เพื่อประกอบการเจริญสติภาวนา พร้อมคำแปลที่ได้คัดลอก
จากหลายแหล่ง ได้แก่ พระไตรปิฎก หนังสือสวดมนต์ฉบับสวน
โมกขพลาราม คู่มือพุทธบริษัท ฉบับสมบูรณ์ โดยธรรมสภา
ธรรมะในพุทธมนต์ ตามรอยบาทพระศาสดา อินเดีย -
เนปาล (ฉบับปรับปรุง ๙๘๐) โดยพระราชาธรรณรังษี (วีรยุทธ์
วีรยุทธ์) โดยได้รับเมตตาจาก พระมหาชัยวัฒน์ ปญญาโณ วัด
สร้อยทอง ช่วยสอบทานความถูกต้องฉบับสมบูรณ์ให้ และจัดพิมพ์
เป็นหนังสือสวดมนต์ฉบับพกพา สำหรับการสวดมนต์ภาวนา
โดยทั่วไปในโอกาสอันสำคัญยิ่งนี้ รวมทั้งในงานเทศกาล
พุทธลีลา งานวัดลอยฟ้า ที่ภาคีเครือข่ายชาวพุทธทั่วประเทศ
กว่าร้อยองค์กรได้มาร่วมกันจัดขึ้น ณ รอยัลสยามพารากอน
ฮอลล์ ศูนย์การค้าสยามพารากอน กรุงเทพมหานคร ระหว่าง
วันที่ ๑๗ - ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๕ ซึ่งสามารถเลือกสลับ
สวดได้ตามแต่เวลาจะอำนวย ซึ่งหากสวดครบทั้ง ๙ บท
อย่างต่อเนื่อง จะใช้เวลาประมาณ ๓ ชั่วโมง

ขอทุกท่านได้ใช้หนังสือสวดมนต์นี้อย่างสมคุณค่า
แห่งพระสูตรที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงเป็นปฐม
เมื่อ ๒๖๐๐ ปีที่แล้ว จนพระพุทธานุชาได้ประดิษฐานมาถึง
ทุกวันนี้ ในวาระอันสำคัญยิ่ง พุทธชยันตี ๒๖๐๐ ปีนี้ ด้วยการ
น้อมนำให้การสวดมนต์ภาวนาได้เป็นไปด้วยอาการแห่งการ
เจริญในไตรสิกขา : ศีล สมาธิ และ ปัญญา อย่างครบถ้วนตาม
ที่พระพุทธองค์ทรงมีพระเมตตาชี้แนะไว้สืบไป.

หอจดหมายเหตุพุทธทาสอินทปัญโญ
วิสาขบูชา พุทธศักราช ๒๕๕๕

สารบัญ

บทนำ	๓
คำบูชาพระรัตนตรัย	๗
ปุพพภาคนมการ	๘
อิทัปปัจจยตาปฏิจจสมุปปาทปาฐะ	๙
ปฐมพุทธภาสิตคาถา	๒๐
พุทธอุทานคาถา	๒๒
ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร	๒๕
อนัตตลักขณสูตร	๔๑
นาลกสูตร	๕๒
อาทิตตปริยายสูตร	๕๙
ทีฆนขสูตร	๗๒
โถวาทปาติโมกขคาถา	๘๑

คำบูชาพระรัตนตรัย

คำกล่าว บูชาพระรัตนตรัย

อระหัง สัมมาสัมพุทธโธ ภาวะวา,

พระผู้มีพระภาคเจ้า, เป็นพระอรหันต์, ดับเพลิงกิเลส
เพลิงทุกข์สิ้นเชิง, ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง ;

พุทธัง ภาวะวันตัง อะภิวาเทมิ.

ข้าพเจ้าอภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้า, ผู้รู้ ผู้ตื่น
ผู้เบิกบาน. (กราบ)

สวากขาโต ภาวะวะตา ธัมโม,

พระธรรม เป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้า,
ตรัสไว้ดีแล้ว;

ธัมมัง นมัสสามิ.

ข้าพเจ้านมัสการพระธรรม. (กราบ)

สุปะฏิปันโน ภาวะวะโต สาวะกะสังโฆ,

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า,
ปฏิบัติดีแล้ว ;

สังฆัง นมามิ.

ข้าพเจ้านอบน้อมพระสงฆ์. (กราบ)

ปุพพภาคนมการ

(เห็นทะ มะยัง พุทธัสสะ ภาวะะวะโต

ปุพพะภาคะนะมะการัง ภาวะะโรมะ เส.)

เชิญเถิด เราทั้งหลาย จงทำความนอบน้อมอันเป็น
ส่วนเบื้องต้นแด่พระพุทธเจ้าเถิด

นะโม ตัสสะ ภาวะะวะโต,

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์นั้น ;

อะระหะโต,

ซึ่งเป็นผู้ไกลจากกิเลส ;

สัมมาสัมพุทธัสสะ.

ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง.

(๓ ครั้ง)

อิทัปปัจจยตาปฏิจจสมุปปาตปาฐะ
พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๖ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๘
สังยุตตนิกาย นิทานวรรคสังยุต
นิทานสังยุต ๒.อาหารวรรค
ปัจจยสูตรที่ ๑๐

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชาที่ริมฝั่งแม่น้ำ
อนโณมา หลังจากบรรพชาแล้วทรงเข้าไปศึกษากับอาจารย์ดาบส
และอุทกดาบสแต่ยังพบว่ามิใช่หนทางตรัสรู้ จึงทรงปฏิบัติตาม
ความนิยมสมัยนั้นคือการบำเพ็ญทุกรกิริยาด้วยการทรมาน
ตนให้ได้รับความลำบากเพื่อหวังปลดเปลื้องกิเลสเป็นเวลาถึง
๖ ปี จนแทบจะสิ้นพระชนม์ สุดท้ายทรงพบว่าการทรมานตน
ก็ยังไม่ใช่หนทางตรัสรู้ ระหว่างที่ทรงทรมานตนนี้มีนักบวช
ปัญจวัคคีย์มาอยู่คอยปรนนิบัติ เมื่อทรงเลิกการบำเพ็ญทุกร
กิริยาปัญจวัคคีย์ก็หลีกหนีไป พระองค์จึงทรงมีเวลาใคร่ครวญ
และพิจารณาธรรมอย่างสงบตามลำพัง พระองค์ได้ทรงตั้งพระ
สติและเดินทางสายกลาง คือ การปฏิบัติในความพอเหมาะ
พอควร ในตอนเช้าวันเพ็ญเดือน ๖ ก่อนพุทธศักราช ๔๕ ปี
พระมหาบุรุษประทับที่โคนต้นไทรด้วยอาการสงบ นางสุชาดา
คิดว่าเป็นเทวดาจึงถวายข้าวมธุปายาส ทรงฉันแล้วเสด็จไปริมฝั่ง
แม่น้ำเนรัญชรา ตอนเย็นวันนั้นเองพระองค์ได้กลับมายังต้นโพธิ์

พบคนหาบหญ้าชื่อโสตถิยะ คนหาบหญ้าได้ถวายหญ้า ๘ กำมือ ให้พระองค์ปูลาดเป็นอาสนะ ณ ใต้ต้นโพธิ์ แล้วประทับหันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก ทรงตั้งจิตอธิษฐานว่า “แม่เลือดในกายของเราจะเหือดแห้งไปเหลือแต่หนัง เอ็น กระดูก ก็ตาม ถ้ายังไม่พบโพธิญาณแล้วจะไม่ยอมหยุดความเพียรโดยลูกจากที่นี่เป็นอันขาด” เมื่อทรงตั้งจิตอธิษฐานแล้ว พระองค์ก็ทรงสำรวมจิตให้สงบแน่นแน่ว พระองค์เริ่มบำเพ็ญเพียรทางจิต และในที่สุดทรงชนะความลัษณะพระทัยจิตพ้นจากกิเลสทั้งปวง ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อพระชนมายุ ๓๕ พรรษา ในวันเพ็ญเดือน ๖ วิสาขมาส ธรรมที่พระองค์ตรัสรู้นั้น คือ อิทัปปัจจย-
ตาปฏิบัติจสมุปปาทา

อิทัปปัจจยตาปฏิจจสมุปปาทปาฐะ

(หันทะ มะยั้ง ปะฏิจจะสะมุปปาทะธัมเมสุ

อิทัปปัจจยยะตาทีธัมมะปาฐัง ภาณามะ เส.)

เชิญเถิด เราทั้งหลาย จงกล่าวธัมมปาฐะเรื่องกฎอิทัปปัจจยตา
ในปฏิจจสมุปปาทธรรมทั้งหลาย เป็นต้นเถิด

กะตะโม จะ ภิกขเว ปะฏิจจะสะมุปปาโท,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ก็ปฏิจจสมุปปาท เป็นอย่างไรเล่า ?

(๑) ชาติปัจจะยา ภิกขเว ชะรามะระณัง,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะชาติเป็นปัจจัย,
ชรามรณะย่อมมี.

* อุปปาทา วา ภิกขเว ตะถาคะตานัง,

อะนุปปาทา วา ตะถาคะตานัง,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เพราะเหตุที่พระตถาคตทั้งหลาย,
จะบังเกิดขึ้น ก็ตาม, จะไม่บังเกิดขึ้น ก็ตาม,

ฐิตาวะ ส่า ธาตุ,

ธรรมธาตุนั้น ย่อมตั้งอยู่แล้ว นันเพียว,

ธัมมัญฐิตะตา,

คือความตั้งอยู่แห่งธรรมตา,

ธัมมะนิยามะตา,

คือความเป็นกฎตายตัวแห่งธรรมตา,

อิทัปปัจจะยะตา,

คือความที่เมื่อมีสิ่งนี้สิ่งนี้ เป็นปัจจัย, สิ่งนี้สิ่งนี้ จึงเกิดขึ้น.

ตัง ตะถาคะโต อะภิสัมพุชณะติ อะภิสะเมติ,

ตถาคตย่อมนรู้พร้อมเฉพาะ ย่อมถึงพร้อมเฉพาะ,
ซึ่งธรรมชาติุนั้น,

อะภิสัมพุชณัตถวา อะภิสะเมตถวา,

ครั้นรู้พร้อมเฉพาะแล้ว ถึงพร้อมเฉพาะแล้ว,

อาจิกขะติ เทเสติ,

ย่อมบอก ย่อมแสดง,

ปัญญะเปติ ปัญฺฐะเปติ,

ย่อมบัญญัติ ย่อมตั้งขึ้นไว้,

วิวะระติ วิภะชะติ,

ย่อมเปิดเผย ย่อมจำแนกแจกแจง,

อุตตานีกะโรติ,

ย่อมทำให้เป็นเหมือนการหงายของที่คว่ำ,

ปัสสะถาติ จาหะ, ชาติปัจจะยะยา ภิกขะเว ชะรามะระณัง,

และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย,

ท่านทั้งหลายจงมาดู, เพราะชาติเป็นปัจจัย, ชรามรณะ

ย่อมมี.

**** อิติ โข ภิกขเว,**

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เพราะเหตุดังนี้แล,

ยา ตัตถะ ตะถตา,

ธรรมธาตุใด ในกรณีนั้น, อันเป็น ตถตา, คือความเป็น
อย่างนั้น,

อะวิตะถตา,

เป็น อวิตถตา, คือความไม่ผิดไปจากความเป็นอย่างนั้น,

อนัญญะถตา,

เป็น อนัญญถตา, คือความไม่เป็นไปโดยประการอื่น,

อิทัปปัจจะยตา,

เป็น อิทัปปัจจยตา, คือความที่เมื่อมีสิ่งนี้สิ่งนี้ เป็นปัจจัย,
สิ่งนี้สิ่งนี้ จึงเกิดขึ้น.

อะยัง วุจจะติ ภิกขเว ปะฏิจจะสมุปปาโท,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ธรรมนี้ เราเรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท,
(คือธรรมอันเป็นธรรมชาติ อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น).

(๒) ภาวะปัจจะยา ภิกขเว ชาติ,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เพราะภพเป็นปัจจัย,
ชาติย่อมมี.(*)

ปัสสะภาติ จาหะ, ภาวะปัจจะยา ภิกขเว ชาติ,

และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย,

ท่านทั้งหลายจงมาดู, เพราะภพเป็นปัจจัย,
ชาติย่อมมี.(**)

(๓) อุปาทานะปัจจัยจะยา ภิกขเว ภาโว,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย,
ภพย่อมมี.(*)

ปัสสเถติ จาหะ, อุปาทานะปัจจัยจะยา ภิกขเว ภาโว,

และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย,
ท่านทั้งหลายจงมาดู, เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย,
ภพย่อมมี.(**)

(๔) ตัณหาปัจจัยจะยา ภิกขเว อุปาทานัง,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เพราะตัณหาเป็นปัจจัย,
อุปาทานย่อมมี.(*)

ปัสสเถติ จาหะ, ตัณหาปัจจัยจะยา ภิกขเว อุปาทานัง,

และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย,
ท่านทั้งหลายจงมาดู, เพราะตัณหาเป็นปัจจัย,
อุปาทานย่อมมี.(**)

(๕) เวทนาปัจจัยจะยา ภิกขเว ตัณหา,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เพราะเวทนาเป็นปัจจัย,
ตัณหาย่อมมี.(*)

ปัสสะเถติ จาหะ, เวทะนาปัจจะยา ภิกขเว ตัณหา,
และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย,
ท่านทั้งหลายจงมาดู, เพราะเวทนาเป็นปัจจัย,
ตัณหาย่อมมี.(**)

(๖) ผัสสะปัจจะยา ภิกขเว เวทะนา,
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เพราะผัสสะเป็นปัจจัย,
เวทนาย่อมมี.(*)

ปัสสะเถติ จาหะ, ผัสสะปัจจะยา ภิกขเว เวทะนา,
และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย,
ท่านทั้งหลายจงมาดู, เพราะผัสสะเป็นปัจจัย
เวทนาย่อมมี.(**)

(๗) สหายะตนะปัจจะยา ภิกขเว ผัสโส,
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เพราะสหายตนะเป็นปัจจัย,
ผัสสะย่อมมี.(*)

ปัสสะเถติ จาหะ, สหายะตนะปัจจะยา ภิกขเว ผัสโส,
และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย,
ท่านทั้งหลายจงมาดู, เพราะสหายตนะเป็นปัจจัย,
ผัสสะย่อมมี.(**)

(๘) นามะรูปะปัจจะยา ภิกขะเว สหายะตะนัง,
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เพราะนามรูปเป็นปัจจัย,
สหายตนะย่อมมี.(*)

ปัสสะเถติ จาหะ, นามะรูปะปัจจะยา ภิกขะเว
สหายะตะนัง,

และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย,
ท่านทั้งหลายจงมาดู, เพราะนามรูปเป็นปัจจัย,
สหายตนะย่อมมี.(**)

(๙) วิญญาณะปัจจะยา ภิกขะเว นามะรูปัง,
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย,
นามรูปย่อมมี.(*)

ปัสสะเถติ จาหะ, วิญญาณะปัจจะยา ภิกขะเว นามะรูปัง,
และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย,
ท่านทั้งหลายจงมาดู, เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย,
นามรูปย่อมมี.(**)

(๑๐) สังขาระปัจจะยา ภิกขะเว วิญญาณัง,
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เพราะสังขารเป็นปัจจัย,
วิญญาณย่อมมี.(*)

ปัสสะเถติ จาหะ, สังขาระปัจจะยา ภิกขะเว วิญญาณัง,

และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย,
ท่านทั้งหลายจงมาดู, เพราะสังขารเป็นปัจจัย,
วิญญูณย่อมมี.(**)

(๑๑) อวิชชาปัจจัยจะยา ภิกขเว สังขารา,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย,
สังขารทั้งหลายย่อมมี.

อุปาทา วา ภิกขเว ตะถาคะตานัง,

อะนุปาทา วา ตะถาคะตานัง,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เพราะเหตุที่พระตถาคตทั้งหลาย,
จะบังเกิดขึ้น ก็ตาม, จะไม่บังเกิดขึ้น ก็ตาม,

ฐิตาวะ สา ธาตุ,

ธรรมชาตุนั้น ย่อมตั้งอยู่แล้ว นั้นเทียว,

ธัมมัญฐิตะตา,

คือความตั้งอยู่แห่งธรรมตา,

ธัมมะนิยามะตา,

คือความเป็นกฎตายตัวแห่งธรรมตา,

อิทัปปัจจะยะตา,

คือความที่เมื่อมีสิ่งนี้สิ่งนี้ เป็นปัจจัย, สิ่งนี้สิ่งนี้ จึงเกิดขึ้น.

ตั้ง ตะถาคะโต อะภิสัมพุทธะเมติ อะภิสะเมติ,

ตถาคตย่อมรู้พร้อมเฉพาะ ย่อมถึงพร้อมเฉพาะ,

ซึ่งธรรมชาตินั้น,

อะภิสัมพุชฌิต์วา อะภิสะเมต์วา,

ครั้นรู้พร้อมเฉพาะแล้ว ถึงพร้อมเฉพาะแล้ว,

อาจิกขะติ เทเสติ,

ย่อมบอก ย่อมแสดง,

ปัญญะเปติ ปัญฺฐะเปติ,

ย่อมปัญญาติ ย่อมตั้งขึ้นไว้,

วิวะระติ วิภะชะติ,

ย่อมเปิดเผย ย่อมจำแนกแจกแจง,

อุตตานีกะโรติ,

ย่อมทำให้เป็นเหมือนการหงายของที่คว่ำ,

ปัสสะภาติ จาหะ, อะวิชชาปัจจะยา ภิกขะเว สังขารา,

และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย,

ท่านทั้งหลายจงมาดู, เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย,

สังขารทั้งหลายย่อมมี.

อิติ โข ภิกขะเว,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เพราะเหตุดังนี้แล,

ยา ตัตร์ระ ตะถะตา,

ธรรมชาติใด ในกรณีนั้น, อันเป็น ตถตา, คือความเป็น

อย่างนั้น,

อะวิตตะถตา,

เป็น อวิตถตา, คือความไม่ผิดไปจากความเป็นอย่างนั้น,

อนัญญถตา

เป็น อนัญญถตา, คือความไม่เป็นไปโดยประการอื่น,

อิทัปปัจจะยตะตา,

เป็น อิทัปปัจจะยตะตา, คือความที่เมื่อสิ่งนี้สิ่งนี้ เป็นปัจจัย, สิ่งนี้สิ่งนี้ จึงเกิดขึ้น.

อะยัง วุจจะติ ภิกขเว ปะฏิจจะสะมุปปาโท,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ธรรมนี้ เราเรียกว่า ปฏิจจสมุปปาโท, (คือธรรมอันเป็นธรรมชาติ อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น),

อิติ.

ดังนี้แล.

(หมายเหตุ) เมื่อต้องการสวดเต็ม ข้อที่ ๑ สวดเต็มอย่างไร
ข้อที่ (๒)-(๑๐) ก็สวดเต็มอย่างนั้น แต่สำหรับ
ข้อ (๑๑) นั้น พิมพ์ไว้เต็มอย่างข้อที่ (๑) แล้ว

ปฐมพุทธภาสิตคาถา

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๑๗
ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ-ธรรมบท-อุทาน-อิติวุตตกะ-สุตตนิบาต
คาถาธรรมบท ชราวรรคที่ ๑๑
อรรถกถา ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท ชราวรรคที่ ๑๑
อรรถกถา ๘. เรื่องปฐมโพธิกาล [๑๒๕]

เมื่อพระพุทธรองค์ทรงตรัสรู้หมดกิเลสอาสวะทั้งปวงใน
เวลาก่อนรุ่งอรุณ ที่ได้ตื่นพระศรีมหาโพธิ์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา
ตำบลอุรุเวลา แคว้นมคธ ทรงเปล่งอุทานเย้ยตี้นหาด้วยความ
เบิกบานพระทัย เป็นพระคาถาว่า “อเนกชาติ สัมสารี.....ตณ
หანი ขยมชฌคา” ต่อมาพระอานนท์ทูลถาม จึงทรงตรัสเล่าให้
พระอานนท์ฟังอีกครั้ง.

ปฐมพุทธภาสิตคาถา

(หันทะ มะยัง ประชุมพระพุทธระภาสิตะคาถาโย ภาณามะ เส.)

เชิญเถิด เราทั้งหลาย จงกล่าวคาถาปฐมพุทธภาสิตเถิด

อะเนกะชาติสังสารัง สันธาวิสลัง อะนิพพิลัง,
เมื่อเรายังไม่พบญาณ ได้เล่นท่องเที่ยวไปในสงสาร
เป็นอนЕКชาติ;

คะหะการัง คะเวสันโต ทุกขา ชาติ ปุณ்பุณัง,
แสวงหาอยู่ซึ่งนายช่างปลุกเรื่อน, คือตัดหาผู้สร้างภพ;
การเกิดทุกคราว เป็นทุกข์รำไป.

คะหะการะกะ ทิฏฐโฐลิตี ปุณะ เคหัง นะ กาทะลิตี,
นี่แน่ นายช่างปลุกเรื่อน! เรารู้จักเจ้าเสียแล้ว; เจ้าจะ
ทำเรื่อนให้เราไม่ได้อีกต่อไป.

ลัพพา เต ฝาสุกา ภัคคา คะหะกุฎัง วิลลังขะตัง,
โครงเรื่อนทั้งหมดของเจ้าเราหักเสียแล้ว;
ยอดเรื่อนเราก็รื้อเสียแล้ว;

วิลลังขาระคะตัง จิตตัง ตัณ्हานัง ขะยะมัชฌมะคา.
จิตของเราถึงแล้วซึ่งสภาพที่อะไรปรุงแต่งไม่ได้อีกต่อไป;
มันได้ถึงแล้วซึ่งความสิ้นไปแห่งตัณหา (คือ ถึงนิพพาน).

(พุทธอุทานคาถา ๑, ๒, ๓)

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๔ พระวินัยปิฎก เล่มที่ ๔

มหาวรรค มหาชั้นธกะ

๑. โปธิกา ว่าด้วยเหตุการณ์แรกตรัสรู้

เมื่อพระพุทธองค์ทรงตรัสรู้อรุณตรัสสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ทรงประทับพักผ่อนเสวยวิมุตติสุข คือความสุขที่เกิดจากการหลุดพ้นจากกิเลสที่ได้ดับพระศรีเมหาโพธิ์ ไกลฝั่งแม่น้ำเนรัญชราเป็นเวลา ๗ วัน ระหว่างนั้นทรงพิจารณาปฏิจจสมุปบาท ทั้งแบบตามลำดับ และทวนลำดับ ตลอดช่วงหัวค่ำตั้งแต่เวลา ๑๘.๐๐ – ๒๑.๐๐ น. (ปฐมยาม) พร้อมกับทรงเปล่งอุทานคาถา สลับกับพิจารณาปฏิจจสมุปบาทในเวลานั้นด้วย

พุทธอุทานคาถา

(หันทะ มะยัง พุทธอุทานะคาถาโย ภาณามะ เส.)

เชิญเถิด เราทั้งหลาย จงกล่าวคาถาพุทธอุทานเถิด

ยะทา หะเว ปาตุภะวันติ ธัมมา,

อาตาปิโน ฌายะโต พรัหฺมณัสสะ,

เมื่อใดแล ธรรมทั้งหลาย ปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความ
เพียรเพ่งอยู่

อะถัสสะ กังขา ะปะยันติ สัพพา,

เมื่อนั้น ความสงสัยทั้งปวงของพราหมณ์นั้นย่อมสิ้นไป

ยะโต ปะชานาติ สะเหตุธัมมัง.

เพราะมารู้แจ้งธรรมพร้อมทั้งเหตุ.

ยะทา หะเว ปาตุภะวันติ ธัมมา,

อาตาปิโน ฌายะโต พรัหฺมณัสสะ,

เมื่อใดแล ธรรมทั้งหลาย ปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความ
เพียรเพ่งอยู่

อะถัสสะ กังขา ะปะยันติ สัพพา,

เมื่อนั้น ความสงสัยทั้งปวงของพราหมณ์นั้นย่อมสิ้นไป

ยะโต ะยัง ปัจจะยานัง อเวทิต.

เพราะได้รู้ความสิ้นแห่งปัจจัยทั้งหลาย.

ยะทา ทะเว ปาตุกะวันติ ธัมมา,
อาตาปิโน ฌายะโต พรัหฺมณัสสะ,

เมื่อใดแล ธรรมทั้งหลาย ปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความ
เพียรเพ่งอยู่

วิฐุปะยังฺ ติฏฐะติ มาระเสนัง,

เมื่อนั้น พราหมณ์นั้น ย่อมกำจัดมารและเสนาเสียได้

สุโรวะ โสภาสะยะมันตะลิกขันติ ฯ

ดูจพระอาทิตย์อุทัยกำจัดความมืดและส่องแสงสว่าง
อยู่ในอากาศ ฉะนั้น.

ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๙ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๑๑

สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค

๑๒. สัจจสังยุต ๒. ธัมมจักกัปปวัตตนวรรค

๑. ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร

ขณะที่พระพุทธองค์ทรงประทับเสวยวิมุตติสุขใต้ต้น
อชปาลนิโครธ (ต้นไทร) ในสัปดาห์ที่ ๕ ทรงพิจารณาถึงพระ
ธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้เป็นสิ่งลึกซึ้ง ยากที่มนุษย์โดยทั่วไปจะ
เข้าใจได้ แต่ด้วยพระมหากรุณาธิคุณและพระปัญญาคุณของ
พระองค์ ทรงเห็นว่าบุคคลที่มีกิเลสเบาบาง มีความเห็นแก่ตัว
น้อยแสวงหาสังขารเพื่อการหลุดพ้น เหมือนดังดอกบัวที่ไหล
พินน้ำรับแสงอาทิตย์ก็มีอยู่ พระองค์ไม่ควรที่จะเก็บความรู้อัน
ประเสริฐไว้แต่เพียงลำพัง ควรจะเผยแผ่ให้รู้กันทั่วๆ ไป เพื่อ
คนเหล่านั้นจะได้รับประโยชน์จากความรู้อันประเสริฐนี้ด้วย
เมื่อทรงตกลงพระทัยที่จะประกาศคำสอนให้แพร่หลายไป
จึงทรงระลึกถึงบุคคลที่จะรับฟังคำสอน อันดับแรกทรงระลึกถึง
อาหารดาบสและอุทกดาบสอดีตอาจารย์ของพระองค์
แต่ได้ทราบว่ายานทั้งสองได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว ในที่สุด
ก็ทรงระลึกถึงปัญจวัคคีย์ที่ได้เคยอยู่ปรนนิบัติพระองค์เมื่อ
ตอนบำเพ็ญทุกรกิริยา ซึ่งตอนนี้ได้ไปอาศัยอยู่ที่ป่าอิสิปตน-

มฤคทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี จึงทรงเสด็จจากอูรุเวลาตรง
ไปยังป่าอสิปิตนมฤคทายวัน ขณะที่พระพุทธรองค์เสด็จไป
ใกล้จะถึงที่อยู่ของปัญจวัคคีย์ ปัญจวัคคีย์ได้เห็นพระองค์เสด็จ
มาได้ตกลงกันว่าจะไม่ต้อนรับพระองค์แต่เมื่อทรงอยู่ต่อหน้า
ปัญจวัคคีย์ได้สังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงปรากฏอยู่ที่
พระองค์มีความสง่างาม มีแววแห่งความประเสริฐซึ่งแตกต่าง
จากอดีต ลืมข้อตกลงเดิมได้เข้าไปต้อนรับอย่างดีเมื่อพระพุทธร-
องค์ประทับบนอาสนะแล้วก็ได้ทรงกล่าวกับปัญจวัคคีย์ว่า
จะทรงแสดงธรรมให้ฟัง เหล่าปัญจวัคคีย์มีความสงสัยเกิดขึ้น
ไม่ยอมเชื่อง่าย ๆ ได้กล่าวโต้ตอบพระองค์มากมายจนที่สุด
พระองค์ก็กล่าวตอบว่า “ตลอดเวลาที่อยู่ด้วยกันครั้งก่อนพระองค์
เคยกล่าวว่าได้บรรลุธรรมสูงสุดที่ทำให้อยู่เหนือความเกิดและ
ความตายหรือไม่?” ปัญจวัคคีย์ยอมรับว่าพระองค์ไม่เคยกล่าว
เช่นนั้นมาก่อน จึงยอมรับที่จะฟังธรรมจากพระพุทธรองค์คือนั้น
พระพุทธรองค์ทรงพักค้างคืนกับปัญจวัคคีย์ รุ่งขึ้นเป็นวันเพ็ญ
อาสาฬหะพระพุทธรองค์ทรงแสดงเทศนาภันท์แรกชื่อว่าธัมม-
จักกัปปวัตตนสูตร เมื่อพระพุทธรองค์ตรัสธัมมจักกัปปวัตตนสูตร
นี้จบลงพราหมณ์โกณฑัญญะได้มีดวงตาเห็นธรรม บรรลุโสดาบัน
พระพุทธรองค์ถึงกับทรงเปล่งอุทานว่า “อัญญาสิ วตโภ โภณ
ทัณฺเฑญฺญะ ๑ – โภณทัณฺเฑญฺญะ ได้รู้แล้วหนอ ๑” จากนั้นท่านจึงมีชื่อ
ว่าอัญญาโกณฑัญญะพร้อมทั้งทูลขออุปสมบท พระพุทธ

องค์จึงทรงประทานอุปสมบทให้ด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา ทรงเปล่งพระวาจาว่า “ท่านจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว ท่านจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” พระอัญญาโกณฑัญญะเป็นสาวกองค์แรกในพระพุทธศาสนา วันนั้นตรงกับวันเพ็ญกลางเดือนอาสาฬหะ หรือเดือน ๘ เป็นวันที่พระรัตนตรัยเกิดขึ้นในโลกเป็นครั้งแรก คือมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ครบบริบูรณ์

ธัมมจักกัปปวัตตนสูตรตปาฐะ

(เห็นทะ มะยัง ธัมมจักกัปปะวัตตะนะสุตตะปาฐัง ภาณามะ เส.)

เจริญเถิด เราทั้งหลาย จงกล่าวธัมมจักกัปปวัตตนสูตรเถิด

เท้าวเม ภิกขเว อันตา,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ที่สุดแห่งการกระทำสองอย่าง
เหล่านี้, มีอยู่,

ปัพพะชิเตนะ นะ เสวิตัพพา,

เป็นสิ่งที่บรรพชิตไม่ควรข้องแวะเลย.

โย จายัง กามะสุขัลลิกานุโยโค,

นี่ คือการประกอบตนพัวพันอยู่ด้วยความใคร่ ในกาม
ทั้งหลาย ;

ทีโน,

เป็นของต่ำทราม,

คัมโม,

เป็นของชาวบ้าน,

โปถุชชะนิโก,

เป็นของคนชั้นปุถุชน,

อะนะริโย,

ไม่ใช่ข้อปฏิบัติของพระอริยเจ้า,

อนัตตละสัญหิโต,

ไม่ประกอบด้วยประโยชน์เลย, นี้อย่างหนึ่ง,
โย จายัง อัตตะกิลมะธานุโยโค,

อีกอย่างหนึ่ง, คือการประกอบกรรมทานตนให้ลำบาก,
ทุกโข,

เป็นสิ่งนำมาซึ่งทุกข์,

อะนะริโย,

ไม่ใช่ข้อปฏิบัติของพระอริยเจ้า,

อนัตตละสัญหิโต,

ไม่ประกอบด้วยประโยชน์เลย.

เอเต เต ภิกขะเว อุโภ อันเต อะนุปะคัมมะ

มัชฌิมา ปะฏิปะทา,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ข้อปฏิบัติเป็นทางสายกลาง, ไม่
เข้าไปหาส่วนสุดแห่งการกระทำสองอย่างนั้น, มีอยู่,

ตะถาคะเตนะ อะภิสัมพุทธา,

เป็นข้อปฏิบัติที่ตถาคตได้ตรัสรู้พร้อมเฉพาะแล้ว,

จักขุกระระณี,

เป็นเครื่องกระทำให้เกิดจักขุ,

ญาณะกะระณี,

เป็นเครื่องกระทำให้เกิดญาณ,

อุปะสะมาเย,

เพื่อความสงบ,

อะภิญญาเย,

เพื่อความรู้ยิ่ง,

สัมโพธายะ,

เพื่อความรู้พร้อม,

นิพพานายะ สังวัตตะติ,

เป็นไปพร้อมเพื่อนิพพาน.

กะตะมา จะ สา ภิกขะเว มัชฌิมา ปะฏิปะทา,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ข้อปฏิบัติเป็นทางสายกลางนั้น
เป็นอย่างไรเล่า ?

อะยะเมวะ อะริโย อัญจันติโก มัคโค,

ข้อปฏิบัติเป็นทางสายกลางนั้น คือข้อปฏิบัติเป็นหนทาง
อันประเสริฐ ประกอบด้วยองค์แปดประการ นี้เอง,

เสยยะถิทัง,

ได้แก่สิ่งเหล่านี้ คือ :-

สัมมาทิฏฐิ,

ความเห็นชอบ,

สัมมาสังกัปป,

ความดำริชอบ,

สัมมาวาจา,

การพูดจาชอบ,

สัมมากัมมันโต,

การทำงานชอบ,

สัมมาอาชีโว,

การเลี้ยงชีวิตชอบ,

สัมมาวายาโม,

ความพากเพียรชอบ,

สัมมาสติ,

ความระลึกชอบ,

สัมมาสมาธิ,

ความตั้งใจมั่นชอบ.

อะยัง โข สา ภิกขเว มัชฌิมา ปะฏิปะทา,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, นี้แล คือข้อปฏิบัติเป็นทางสายกลาง,

ตะถาคะเตนะ อะภิสัมพุทธา,

เป็นข้อปฏิบัติที่ตถาคตได้ตรัสรู้พร้อมเฉพาะแล้ว,

จักขุกระระณี,

เป็นเครื่องกระทำให้เกิดจักขุ,

ญาณะกระระณี,

เป็นเครื่องกระทำให้เกิดญาณ,

อุปะสะมาเย,

เพื่อความสงบ,

อะภิญญาเย,

เพื่อความรู้อย่าง,

สัมโพธายะ,

เพื่อความรู้พร้อม,

นิพพานายะ สังวัตตะติ,

เป็นไปพร้อมเพื่อนิพพาน.

อิทัง โข ปะนะ ภิกขะเว ทุกขัง อะริยะสัจจัง,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ก่อริยสัจคือทุกข์นี้, มีอยู่,

ชาติปิ ทุกขา,

คือ ความเกิดก็เป็นทุกข์,

ชราปิ ทุกขา,

ความแก่ ก็เป็นทุกข์,

มะระณัมปิ ทุกขัง,

ความตาย ก็เป็นทุกข์,

โสกะปริเทวะทุกขะโทมะนัสสุปายาสापิ ทุกขา,

ความโศก ความร่ำไรร่ำพัน ความไม่สบายกาย

ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจ ก็เป็นทุกข์,

อัปปิเยหิ สัมปะโยโค ทุกโข,

ความประสพกับสิ่งไม่เป็นที่รักที่พอใจ ก็เป็นทุกข์,

ปิเยหิ วิปะโยโค ทุกโข,

ความพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รักที่พอใจ ก็เป็นทุกข์,

ยัมปิจฉัง นะ ละภะติ ตัมปิ ทุกขัง,

มีความปรารถนาสิ่งใด ไม่ได้สิ่งนั้น นั่นก็เป็นทุกข์,

สังขิตเตนะ ปัญญาพานักขันธา ทุกขา,

ว่าโดยย่อ อุปาทานขันธทั้งห้า เป็นตัวทุกข์.

อิทัง โข ปะนะ ภิกขะเว ทุกขะสะมุททะโย อะริยะสัจจัง,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ก็อริยสัจคือเหตุให้เกิดทุกข์นี้, มีอยู่,

ยายัง ตัณหา,

นี่คือ ตัณหา,

โปโนพะวะวิกา,

อันเป็นเครื่องทำให้มีการเกิดอีก,

นันทิราคะสะหะคะตา,

อันประกอบอยู่ด้วย ความกำหนัดด้วยอำนาจความเพลิน,

ตัตตระ ตัตตราภินันฺธิ,

เป็นเครื่องให้เพลินอย่างยิ่งในอารมณ์นั้นๆ,

เสยยะถิทัง,

ได้แก่ตัณหาเหล่านี้ คือ :-

กามะตัณหา,

ตัณหาในกาม,

ภะวะตัณหา,

ตัณหาในความมีความเป็น,

วิภะวะตัณหา,

ตัณหาในความไม่มีไม่เป็น.

อิทัง โข ปะนะ ภิกขะเว ทุกขะนิโรธ อะริยะสัจจัง,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ก่อริยสัจคือความดับไม่เหลือแห่งทุกข์นี้, มีอยู่,

โย ตัสสาเยวะ ตัณหาเย อะเสสะวิราคะนิโรธ,

นี่คือความดับสนิทเพราะจางไปโดยไม่มีเหลือของตัณหานั้น นั่นเอง,

จาโค,

เป็นความสละทิ้ง,

ปะฏินิสสัคโค,

เป็นความสลัดคืน,

มุตติ,

เป็นความปล่อย,

อะนาละโย,

เป็นความทำไม่ให้มีที่อาศัย, ซึ่งตัณหานั้น.

อิทัง โข ปะนะ ภิกขะเว ทุกขะนิโรธะคามินีปะฏิปะทา

อะริยะสัจจัง,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ก่อริยสัจคือข้อปฏิบัติที่ทำสัตว์ให้ลุถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์นี้, มีอยู่,

อะยะเมวะ อะริโย อัญจันติโก มัคโค,

นี่คือข้อปฏิบัติเป็นหนทางอันประเสริฐประกอบด้วยองค์แปดประการ,

เสยยะถิทัง,

ได้แก่สิ่งเหล่านี้ คือ :-

สัมมาทิฏฐิ,

ความเห็นชอบ,

สัมมาสังกัปป,

ความดำริชอบ,

สัมมาวาจา,

การพูดจาชอบ,

สัมมากัมมันโต,

การทำงานชอบ,

สัมมาอาชีโว,

การเลี้ยงชีวิตชอบ,

สัมมาวายาโม,

ความพากเพียรชอบ,

สัมมาสะติ,

ความระลึกชอบ,

สัมมาสมาธิ,

ความตั้งใจมั่นชอบ.

**อิทัง ทุกขัง อะริยะสัจจันติ เม ภิกขเว, ปุพเพ อะนะนุส-
สุเตสุ อัมเมสุ, จักขุ อุตตะปาติ, ญาณัง อุตตะปาติ, ปัญญา**

อุทปะปาถิ, วิชชา อุทปะปาถิ, อาโลโก อุทปะปาถิ,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, จักขุเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, ญาณเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, ปัญญาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, วิชชาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, แสงสว่างเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, ในธรรมที่เราไม่เคยฟังมาก่อน, ว่าอริยสัจคือทุกข์ เป็นอย่างนี้ อย่างนี้ ดังนี้,

ตั้ง โข ปะนิทัง ทุกขัง อะริยะสัจจัง ปะริญญะยันติ,

ว่า ก็อริยสัจคือทุกข์นั้นแล เป็นสิ่งที่ควรกำหนดรู้ ดังนี้,

ตั้ง โข ปะนิทัง ทุกขัง อะริยะสัจจัง ปะริญญาตันติ,

ว่า ก็อริยสัจคือทุกข์นั้นแล เรากำหนดรู้ได้แล้ว ดังนี้.

อิทัง ทุกขะสมุทะโย อะริยะสัจจันติ เม ภิกขะเว, ปุพเพ

อะนะนุสสุเตสุ รัมเมสุ, จักขุ อุทปะปาถิ, ญาณัง อุทปะปาถิ,

ปัญญา อุทปะปาถิ, วิชชา อุทปะปาถิ, อาโลโก อุทปะปาถิ,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, จักขุเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, ญาณเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, ปัญญาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, วิชชาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, แสงสว่างเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, ในธรรมที่เราไม่เคยฟังมาก่อน, ว่า อริยสัจคือเหตุให้เกิดทุกข์ เป็นอย่างนี้ อย่างนี้ ดังนี้,

ตั้ง โข ปะนิทัง ทุกขะสมุทะโย อะริยะสัจจัง ปหาตัพพันติ,

ว่า ก็อริยสัจคือเหตุให้เกิดทุกข์นั้นแล เป็นสิ่งที่ควรละเสีย ดังนี้,

ตั้ง โข ประนิทัง ทุกขะสะสมทะโย อะริยะสัจจัง ปะทีนันติ,
ว่า ก็อริยสัจคือเหตุให้เกิดทุกข์นั้นแล เราละได้แล้ว
ดังนี้.

อิทัง ทุกขะนิโรธะ อะริยะสัจจันติ เม ภิกขะเว, ปุพเพ
อะนะนุสสุเตสุ ธัมเมสุ, จักขุ อุตะปาติ, ญานัง อุตะปาติ,
ปัญญา อุตะปาติ, วิชชา อุตะปาติ, อาโลโก อุตะปาติ,
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, จักขุเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, ญาณเกิดขึ้น
แล้วแก่เรา, ปัญญาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, วิชชาเกิดขึ้น
แล้วแก่เรา, แสงสว่างเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, ในธรรมที่เรา
ไม่เคยฟังมาแต่ก่อน, ว่า อริยสัจคือความดับไม่เหลือ
แห่งทุกข์เป็นอย่างนี้ อย่างนี้ ดังนี้,

ตั้ง โข ประนิทัง ทุกขะนิโรธะ อะริยะสัจจัง สัจฉิกาตัพพันติ,
ว่า ก็อริยสัจคือความดับไม่เหลือแห่งทุกข์นั้นแล เป็น
สิ่งที่ควรทำให้แจ้ง ดังนี้,

ตั้ง โข ประนิทัง ทุกขะนิโรธะ อะริยะสัจจัง สัจฉิกะตันติ,
ว่า ก็อริยสัจคือความดับไม่เหลือแห่งทุกข์นั้นแล เรา
ทำให้แจ้งได้แล้ว ดังนี้.

อิทัง ทุกขะนิโรธะคามินีปะฏิปะทา อะริยะสัจจันติ เม
ภิกขะเว, ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ ธัมเมสุ, จักขุ อุตะปาติ,
ญานัง อุตะปาติ, ปัญญา อุตะปาติ, วิชชา อุตะปาติ,

อาโลโก อุทะปาติ,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, จักขุเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, ญาณเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, ปัญญาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, วิชชาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, แสงสว่างเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, ในธรรมที่เราไม่เคยฟังมาแต่ก่อน, ว่า อริยสังคคือข้อปฏิบัติที่ทำให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ เป็นอย่างนี้ อย่างนี้ ดังนี้,

ตั้ง โข ปะนิทัง ทุกขะนิโรธะคามินีปะฏิปะทา

อะริยะสังจัจัง ภาวะตัพพันติ,

ว่า ก็อริยสังคคือข้อปฏิบัติที่ทำให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์นั้นแล เป็นสิ่งที่ควรทำให้เกิดมี ดังนี้,

ตั้ง โข ปะนิทัง ทุกขะนิโรธะคามินีปะฏิปะทา

อะริยะสังจัจัง ภาวิตันติ,

ว่า ก็อริยสังคคือข้อปฏิบัติที่ทำให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์นั้นแล เราทำให้เกิดมีได้แล้ว ดังนี้.

ยาวะกัวิญจะ เม ภิกขะเว, อิเมสุ จะตุสุ อะริยะสังจเจสุ,

เอวันติปะริวัฏฏัง ทวาทะสะการัง ยะถาภูตัง

ญาณะทัสสะนัง นะ สุวิสุทธัง อะโหสิ,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ปัญญาเครื่องรู้เห็นตามที่เป็นจริง, มีปริวัฏฏ์สาม มีอาการสิบสอง เช่นนั้น, ในอริยสังคทั้งสี่เหล่านี้, ยังไม่เป็นของบริสุทธิ์หมดจดด้วยดีแก่เรา อยู่เพียงใด,

เนวะ ตาวาทัง ภิกขเว สะเทวะเก โลเก สะมาระเก
สะพรัหมะเก, สัสสะมะณะพรัหมะณียา ปะชาเย สะ-
เทวะมะนุสสาเย, อะนุตตะรัง สัมมาสัมโพธิง อะภิสัม-
พุทโธ ปัจฉัญญาสิง,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ตลอดกาลเพียงนั้น, เรายังไม่
ปฏิญาณว่าได้ตรัสรู้พร้อมเฉพาะแล้ว, ซึ่งอนุตตรสัมมา
สัมโพธิญาณ, ในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก,
ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ พร้อมทั้งเทวดา
และมนุษย์.

ยะโต จะ โข เม ภิกขเว, อิเมสุ จะตุสุ อะริยะสัจเจสุ,
เอวันติปะริวัฏฐัง ทวาทะสาการัง ยะถาภูตัง
ญาณะทัสสะนัง สุวิสุทัง อะโหสิ,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เมื่อใด, ปัญญาเครื่องรู้เห็นตามที่
เป็นจริง, มีปริวัฏฐังสามมีการสิบสองเช่นนั้น, ในอริยสัจ
ทั้งสี่เหล่านี้, เป็นของบริสุทธิ์หมดจดด้วยดีแก่เรา,

อะถาทัง ภิกขเว สะเทวะเก โลเก สะมาระเก สะพรัหมะเก,
สัสสะมะณะพรัหมะณียา ปะชาเย สะเทวะมะนุสสาเย,
อะนุตตะรัง สัมมาสัมโพธิง อะภิสัมพุทโธ ปัจฉัญญาสิง,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เมื่อนั้น, เราปฏิญาณว่าได้ตรัสรู้
พร้อมเฉพาะแล้ว, ซึ่งอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ, ในโลก
พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก, ในหมู่สัตว์

พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ พร้อมทั้งเทวดาและมนุษย์.

ญาณัญจะ ปะนะ เม ภิกขะเว ทัสสะนัง อุทะปาที,
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ก็ญาณและทศนะได้เกิดขึ้นแล้ว
แก่เรา,

อะกุปปา เม วิมุตติ,
ว่าความหลุดพ้นของเราไม่กลับกำเริบ,

อะยะมันติมา ชาตี,
ความเกิดนี้เป็นการเกิดครั้งสุดท้าย,

นัตถิทานี ปุณฺโฬกะโว-ติ,
บัดนี้ ความเกิดอีกย่อมไม่มี ดังนี้.

อนัตตลักขณสูตร

(สูตรที่ทำให้ปัญจวัคคีย์เป็นพระอรหันต์)

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๗ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๙

สังยุตตนิกาย ชันธวารวรรค ชั้นธสังยุต

มัชฌิมปิณณาสก ๑.อุพบวรรค

๗. อนัตตลักขณสูตร ว่าด้วยลักษณะแห่งอนัตตา

นับจากวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๘ ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตรจนท่านอัญญาโกณฑัญญะบรรลุโสดาบัน วันต่อมาพระองค์ได้ทรงสั่งสอนแก่ปัญจวัคคีย์ที่เหลือในอรรกถากล่าวว่าปัญจวัคคีย์ได้บรรลุโสดาบันวันละท่านตามลำดับคือ วันแรม ๑ ค่ำ ท่านวัปปะ วันแรม ๒ ค่ำ ท่านภัททิยะ วันแรม ๓ ค่ำ ท่านมหานามะ วันแรม ๔ ค่ำ ท่านอัสสชิ เมื่อถึงวันแรม ๕ ค่ำ พระพุทธองค์ทรงแสดงอนัตตลักขณสูตร หลังจากแสดงธรรมนี้จบลง พระปัญจวัคคีย์ทั้งหมดได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ ตอนนี้มีพระอรหันต์เกิดขึ้นในโลก ๖ องค์

อนัตตลักขณสูตรปาฐะ

(หันทะ มะยัง อะนัตตะลักขณะสุตตะปาฐัง ภาณามะ เส.)

เชิญเถิด เราทั้งหลาย จงกล่าวอนัตตลักขณสูตรเถิด

รูปร่าง ภิกษเว อะนัตตา,

ภิกษุทั้งหลาย รูปมิใช่ตัวตน,

รูปร่างจะ หิตัง ภิกษเว อัตตา อะภาวิสสะ,

นะ ยิทัง รูปร่าง อาพาธายะ สังวัตเตยยะ,

ถ้าหากว่ารูปร่างจักเป็นตัวตนแล้วไซ้,

รูปร่างก็คงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ,

ลัทธิจะ จะ รูป,

เอวัง เม รูปร่าง โทฏ, เอวัง เม รูปร่าง มา อะโหสิตี,

ทั้งยังจะได้ตามความปรารถนาในรูปว่า,

ขอรูปของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย,

ยัสมา จะ โข ภิกษเว รูปร่าง อะนัตตา,

ก็เพราะเหตุที่รูปมิใช่ตัวตน,

ตัสมา รูปร่าง อาพาธายะ สังวัตเตติ,

ฉะนั้น รูปจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ,

นะ จะ ลัทธิจะ รูป,

เอวัง เม รูปร่าง โทฏ, เอวัง เม รูปร่าง มา อะโหสิตี,

และไม่ได้ตามความปรารถนาในรูปว่า,
ขอรูปร่างของเราจึงเป็นอย่างนี้เกิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย.

เวทนา อเนตฺตา,

ภิกษุทั้งหลาย เวทนามีใช้ตัวตน,

เวทนา จะ หิทฺทํ ภิกฺขเว อตฺตา อภะวิสสะ,

ก็หากเวทนานี้จักเป็นตัวตนแล้วไซ้,

นะ ยิทฺทํ เวทนา อาพาธายะ สํวัตเตยยะ,

ก็คงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ,

ลัพฺเภถะ จะ เวทนายะ,

เอวัง เม เวทนา โทตุ, เอวัง เม เวทนา มา อะโหสิตี,

ทั้งยังจะได้ตามความปรารถนาในเวทนาว่า, ขอเวทนา
ของเราจึงเป็นอย่างนี้เกิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย.

ยัสฺมา จะ โช ภิกฺขเว เวทนา อเนตฺตา,

ก็เพราะเหตุที่เวทนามีใช้ตัวตน,

ตัสฺมา เวทนา อาพาธายะ สํวัตตะติ,

ฉะนั้น เวทนาจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ,

นะ จะ ลัพฺภะติ เวทนายะ,

เอวัง เม เวทนา โทตุ, เอวัง เม เวทนา มา อะโหสิตี,

และไม่ได้ตามความปรารถนาในเวทนาว่า, ขอเวทนา
ของเราจึงเป็นอย่างนี้เกิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย.

สัณฺญา อเนตฺตา,

ภิกษุทั้งหลาย สัญญามีใช้ตัวตน,
สัญญา จะ หิทัง ภิกขเว อัตตา อะภะวิสสะ,
ก็หากสัญญานี้จักเป็นตัวตนแล้วไซ้,
นะ ยิทัง สัญญา อาพาทายะ สังวัตเตยยะ,
ก็คงไม่เป็นไปเพื่ออาพาส,
ลัพภะจะ สัญญาเย,
เอวัง เม สัญญา โหตุ, เอวัง เม สัญญา มา อะโหสีติ,
ทั้งยังจะได้ตามความปรารถนาในสัญญาว่า, ขอสัญญา
ของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย,
ยัสมา จะ โข ภิกขเว สัญญา อะนัตตา,
ก็เพราะเหตุที่สัญญามีใช้ตัวตน,
ตัสมา สัญญา อาพาทายะ สังวัตตะติ,
ฉะนั้น สัญญาจึงเป็นไปเพื่ออาพาส,
นะ จะ ลัพภะติ สัญญาเย,
เอวัง เม สัญญา โหตุ, เอวัง เม สัญญา มา อะโหสีติ,
และไม่ได้ตามความปรารถนาในสัญญาว่า, ขอสัญญา
ของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย.
สังขารา อะนัตตา,
ภิกษุทั้งหลาย สังขารมีใช้ตัวตน,
สังขารา จะ หิทัง ภิกขเว อัตตา อะภะวิสสังสุ,
ก็หากสังขารนี้จักเป็นตัวตนแล้วไซ้,

นะ ยิทัง สังขารา อาพาธายะ สังวัตเตยยุง,

ก็คงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ,

ลัฟเภถะ จะ สังขารेषุ,

เอวัง เม สังขารา โทตุ, เอวัง เม สังขารา มา อะहेสุนติ,

ทั้งยังจะได้ตามความปรารถนาในสังขารว่า, ขอสังขาร
ของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย.

ยัสมา จะ โข ภิกขเว สังขารา อนัตตา,

ก็เพราะเหตุที่สังขารมิใช่ตัวตน,

ตัสมา สังขารา อาพาธายะ สังวัตตันติ,

ฉะนั้น สัญญาจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ,

นะ จะ ลัฟภะติ สังขารेषุ,

เอวัง เม สังขารา โทตุ, เอวัง เม สังขารา มา อะहेสุนติ,

และไม่ได้ตามความปรารถนาในสังขารว่า, ขอสังขาร
ของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย.

วิญญาณัง อนัตตา,

ภิกษุทั้งหลาย วิญญาณมิใช่ตัวตน,

วิญญาณัญญ จะ หิทัง ภิกขเว อัตตา อะภะวิสสะ,

ก็หากวิญญาณนี้จักเป็นตัวตนแล้วไซ้,

นะ ยิทัง วิญญาณัง อาพาธายะ สังวัตเตยยุง,

ก็คงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ,

ลัฟเภถะ จะ วิญญาณเ,

เอวัง เม วิญญูณัง โหตุ, เอวัง เม วิญญูณัง มา อะโหสีติ,
ทั้งยังจะได้ตามความปรารถนาในวิญญูณว่า, ขอวิญญูณ
ของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย,

ยัสฺมา จะ โช ภิกขเว วิญญูณัง อะนัตตา,
ก็เพราะเหตุที่วิญญูณมิใช่ตัวตน,

ตัสฺมา วิญญูณัง อาพาธายะ สังวัตตะติ,
ฉะนั้น วิญญูณจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ,

นะ จะ ลัพภะติ วิญญาเณ,

เอวัง เม วิญญูณัง โหตุ, เอวัง เม วิญญูณัง มา อะโหสีติ,
และไม่ได้ตามความปรารถนาในวิญญูณว่า, ขอวิญญูณ
ของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย.

ยังฺกิญฺจิ รุปัง อะติตานาคะตะปัจจุปปีนัง,

รูปอย่างใดอย่างหนึ่ง, ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน,

อัมมัตตัง วา พะหิทธา วา,

เป็นภายในหรือภายนอก,

โอรุทัง วา สุขุมัง วา,

หยาบหรือละเอียด,

หีนัง วา ปะณีตัง วา,

เลวหรือประณีต,

ยัน ทูเร ลันติเก วา,

ทั้งที่อยู่ไกลหรือใกล้,

สัพพัง รุปัง เนตัง มะมะ เนโสหะมัสมี นะ เมโส อตตาคติ,
เอวะเมตัง ยะถาภูตัง สัมมปัญญาเย ทักฺขุสัพพัง,

รูปทั้งหมดนั้น, เธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ
ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า, นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่
เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา,

ยา กาจิ เวทนา อะติตานาคะตะปัจจุปปันนา,
เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง, ทั้งที่เป็นอดีต
อนาคตและปัจจุบัน,

อัสสมัตตัง วา พะหิทธา วา,
เป็นภายในหรือภายนอก,

โฬฬาริกา วา สุขุมา วา,
หยาบหรือละเอียด,

หีนา วา ประณีตา วา,
เลวหรือประณีต,

ยา ทูเร สันติเก วา,
ทั้งที่อยู่ไกลหรือใกล้,

สัพพา เวทนา เนตัง มะมะ เนโสหะมัสมี นะ เมโส อตตา
ติ, เอวะเมตัง ยะถาภูตัง สัมมปัญญาเย ทักฺขุสัพพัง,
เวทนาทั้งหมดนั้น, เธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญา
อันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า, นั่นไม่ใช่ของเรา
นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา,

ยา กาจิ สัญญา อะตีตนาคะตะปัจจุปัณนา,

สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง, ทั้งที่เป็นอดีต

อนาคต และปัจจุบัน,

อชฌัตตา วา พะหิทธา วา,

เป็นภายในหรือภายนอก,

โฬหาริกา วา สุขุมมา วา,

หยาบหรือละเอียด,

หีนา วา ปะณีตา วา,

เลวหรือประณีต,

ยา ทูเร สันติเก วา,

ทั้งที่อยู่ไกลหรือใกล้,

สัพพา สัญญา เนตัง มะมะ เนโสหะมัสมิ นะ เมโส อตตาคิ,

เอวะเมตัง ยะถาภูตัง สัมมปัญญาเย ทัญญัพพัง,

สัญญาทั้งหมดนั้น, เธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญา

อันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า, นั่นไม่ใช่ของเรา

นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา,

เย เกจิ สังขารา อะตีตนาคะตะปัจจุปัณนา,

สังขารเหล่าใดเหล่าหนึ่ง, ทั้งที่เป็นอดีต

อนาคต และปัจจุบัน,

อชฌัตตา วา พะหิทธา วา,

เป็นภายในหรือภายนอก,

โอรุฬาริกา วา สุขุมาร วา,

หยาบหรือละเอียด,

หีนาร วา ประณิตาร วา,

เลวหรือประณีต,

เย ทูเร สันติเก วา,

ทั้งที่อยู่ไกลหรือใกล้,

สัพเพ สังขาราร เนตัง มะมะ เนโสหะมัสสิมิ นะ เมโส อตตารติ,

เอวาระเมตัง ยะถารภูตัง สัมมัปปัญญายะ ทัญญัพพัง,

สังขารทั้งหมดนั้น, เธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญา

อันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า, นั่นไม่ใช่ของเรา

นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา,

ยังักิญจิริ วิญญารณัง อะติตานารคะตะปัจจุปปันนัง,

วิญญารณอย่างใดอย่างหนึ่ง, ทั้งที่เป็นอดีต

อนาคต และปัจจุบัน,

อัสสมัตตัง วา พะหิทธา วา,

เป็นภายในหรือภายนอก,

โอรุฬาริกัง วา สุขุมัง วา,

หยาบหรือละเอียด,

หีนัง วา ประณิตัง วา,

เลวหรือประณีต,

ยัง ทูเร สันติเก วา,

ทั้งที่อยู่ไกลหรือใกล้,

สัพพัง วิญญาณัง เนตัง มะมะ เนโสหะมัสสิมิ นะ เมโส
อัตตาทิ, เอวะเมตัง ยะถาภูตัง สัมมัมปัญญาเย ทัญญัพพัง,
วิญญาณทั้งหมดนั้น, เธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญา
อันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า, นั่นไม่ใช่ของเรา
นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา

เอวัง ปัสสัง ภิกขเว สุตะวา อริยะสาวะโก,
ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอย่างนี้,
รูปลัมปิ นิพพินทะติ,

ย่อมน้อมหน่ายแม่ในรูป,

เวทะนายะปิ นิพพินทะติ,

แม่ในเวทนา,

สัญญาเยปิ นิพพินทะติ,

แม่ในสัญญา,

สังขาระสุปิ นิพพินทะติ,

แม่ในสังขาร,

วิญญาณัสสัมปิ นิพพินทะติ,

แม่ในวิญญาณ,

นิพพินทัง วิรัชชะติ,

เมื่อเพือหน่าย ย่อมคลายกำหนด,

วิราคา วิมุจจะติ,

เพราะคล้ายกำหนด จึงหลุดพ้น,
วิมุตตัสสัมมิง วิมุตตะมิติ ญาณัง โหติ,
เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว,
ซีณา ซาติ, วุสิตัง ปรีหัมมะจะริยัง,
รู้ชัดว่า ซาติสิ้นแล้ว, พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว,
กะตัง กะระณียัง, นาปะรัง อิตถัตตยาติ ปะชานาตีติ.
กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว, กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้
มิได้มี.

นาลกสูตร

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๑๗
ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ-ธรรมบท-อุทาน-อิติวุตตกะ-สุตตนิบาต
มหาวรรค นาลกสูตรที่ ๑๑

อสิตดาบสหรืออีกชื่อหนึ่งว่า กาทเทวิลดาบส ผู้เป็นที่
นับถือของศากยวงศ์เมื่อทราบข่าวว่าพระเจ้าสุทโธทนะมีพระ
โอรสจึงเข้าไปเยี่ยม พระราชาทรงนำพระราชนัดดาออกมา
เพื่อจะให้นมัสการดาบส เมื่ออสิตดาบสพิจารณาพระลักษณะ
ของพระราชนัดดาแล้ว มั่นใจว่าพระราชนัดดานั้นจักตรัสรู้เป็น
พระพุทธเจ้าแน่นอน จึงได้ก้มกราบพระกุมารและแย้มยิ้ม
แสดงความยินดี แต่เมื่อเห็นว่าตนจะไม่มีชีวิตอยู่จนถึงเวลา
แห่งการตรัสรู้ ก็เสียใจร้องไห้ อสิตดาบสจึงได้ไปบอกหลาน
ชายของท่าน ชื่อว่า นาลกะ ให้ออกบวชในวันนั้นรอรเวลาที่พระ
โพธิสัตว์จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าอยู่ในป่าหิมพานต์ ครั้น
พระพุทธองค์ตรัสรู้แล้วแสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตรที่ป่าอิสิป
ตนมฤคทายวัน ผ่านไปได้ ๗ วัน นาลกฤๅษีได้มาทูลถามเรื่อง
โมกษปฏิบัติของมุณี (ข้อปฏิบัติของมุณี) เมื่อทรงแสดงข้อปฏิบัติของ
ความเป็นมุณีแก่ท่านแล้ว จึงทูลขออุปสมบททันที และขอยึด
ข้อปฏิบัติของมุณี ๓ ประการคือ มักน้อยในการเห็น มักน้อย
ในการฟัง และมักน้อยในการถาม จากนั้นกลับไปบำเพ็ญสมณ

ธรรมในป่าหิมพานต์ได้บรรลุพระอรหันต์แล้วดำรงอายุอยู่อีก๗
เดือน เมื่อทราบว่าจะสิ้นอายุจึงชำระร่างกาย ห่มสังฆาฏิสองชั้น
หันหน้าไปทางทิศที่พระพุทธรองค์ประทับอยู่ ถวายบังคมด้วย
เบญจางคประดิษฐ์พนมมือ ยืนฟังภูเขาหิงคุลิกะ แล้วก็นิพพาน
พระพุทธรองค์เมื่อทรงทราบว่าพระนาลกเถระนิพพานแล้ว จึง
เสด็จไปที่ภูเขานั้นพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ จัดการฌาปนกิจศพ
ท่าน แล้วนำอัฐิบรรจุในเจดีย์ที่ภูเขานั้น พระนาลกะท่านจัด
เป็นมหาสาวกองค์หนึ่งในอสีติมหาสาวกด้วย

นาลกสูตรปาฐะ

(หันทะ มะยั้ง นาละกะสุตตะปาฐัง ภาณามะ เส.)

เชิญเถิด เราทั้งหลาย จงกล่าวนาลกสูตรเถิด

โมนะยั้ง เต อุปปัญญิสสัง, ทุกกะรัง ทุระภิสัมภะวัง,

เราตถาคตจักบัญญัติข้อปฏิบัติของมุนี,

ที่บุคคลทำได้ยาก ให้เกิดความยินดีได้ยากแก่ท่าน,

หันทะ เต นัง ปะวัคขามิ,

เอาเถิด, เราตถาคตจักบอกข้อปฏิบัติของมุนีนั้นแก่ท่าน,

สันถัมภัสสุ ทฬัโห ภาวะ,

ท่านจงเป็นผู้มั่นคงรักษาจิตของตนเถิด,

สะมานะภาคัง กุพเพละ, คาเม อะกุกฺกุฐะวันทิตัง,

การดำและการไหว้ในหมู่บ้าน,

พึงกระทำให้เสมอกันเถิด (คือ จิตไม่ฟูไม่แฟบ),

มะโนปะโทสัง รักเขยยะ,

พึงรักษาใจไม่ให้โกรธ,

สันโต อะนุณณะโต จะเร,

เป็นผู้สงบไม่เย่อหยิ่งเป็นอารมณ์,

อุจจาวะจา นิจฉะรันติ, ทาเย อัคคิลิขุปะมา,

อารมณ์ทั้งสูงและต่ำ เหมือนอย่างเปลวไฟในป่า,

ย่อมมาสู่คลองจักษ์เป็นต้น,
นาริโย มุณีง ปะโลเภนติ,
เหล่านารีย่อมประเล้าประโลมมุณีผู้เปลอสติ,
ตา สุ ตัง มา ปะโลภะยุง,
พวกนางอย่าพึงประเล้าประโลมท่านเลย,
วิระโต เมธุนา ธัมมา, หิต์วา กาเม ะราระเร,
มุณีละกามทั้งหลายที่น่ารักน่าพอใจ,
งดเว้นจากเมถุนธรรม,
อะวิรุทโธ อะสารัตโต, ปาณេสุ ตะสะถาวะเร,
ไม่ยินดียินร้ายในหมู่มสัตว์ผู้สะดุ้งกลัวและมันคง,
ยะถา อะหัง ตะถา เอเต, ยะถา เอเต ตะถา อะหัง,
อิตตานัง อุปะมัง กัต์วา,
กระทำตนให้เป็นอุปมาว่า,
สัตว์เหล่านี้รักสุข เกลียดทุกข์ เหมือนกับเรา,
เราก็รักสุข เกลียดทุกข์ เหมือนกับสัตว์เหล่านี้,
นะ หะเนยยะ นะ ฆาตะเย,
ไม่พึงฆ่าเอง ไม่พึงสั่งให้คนอื่นฆ่า,
หิต์วา อิจฉัญจะ โลกัญจะ, ยัตถะ สัตโต ปุถุชชะโน,
มุณีละความปรารถนาและความโลภ,
ในปัจจุบันที่ปุถุชนติดข้องสยบอยู่,
จักษุมา ปะฏิปัชเชยยะ,

มีปัญญาจักขุ พึงปฏิบัติข้อปฏิบัติของมุนี,
ตะเรยยะ นระระกัง อิมัง,
จึงจะข้ามพ้นความทะยานอยากในปัจจุบัน,
ซึ่งเป็นเหตุแห่งมิจฉาชีพที่รู้กันว่าเป็นนรกนี้แล,
อะโนทะโร มิตาหาโร,
ท้องหิวก็ไม่เห็นแก่กิน, รู้จักบริโภคอาหารพอประมาณ,
อัปปิจฉัสสะ อะโลลูป,
มีความมกน้อย ไม่โลภมาก,
สะทา อิจฉายะ นิฉฉาโต, อะนิจโฉ โหติ นิพพุโต,
เป็นผู้หายหิว, ไม่ปรารถนาด้วยความปรารถนา,
ดับเย็นได้ทุกเวลา,
สะ ปินทะจาร์ัง จะริตฺวา, ะนัันตะมะภิทาระเย,
อุปัฏฐิติโต รุกขะมุลล์มิง, อาสะนุปะคะโต มุนิ,
มุนินั้น เทียวไปรับบิณฑบาตแล้ว พึงไปยังชายป่า,
เข้าไปนั่งอยู่ที่โคนต้นไม้,
สะ ฌานะปะสุโต อีโร,
เป็นนักปราชญ์ชอบชวนชายในฌาน,
ะนัันเต ะระมิโต ลียา,
พึงยินดีในป่า,
ฌาเยถะ รุกขะมุลล์มิง, อัตตานะมะภิตะสะยัง,
พึงทำจิตให้ยินดียิ่ง, พง์ฌานอยู่ที่โคนต้นไม้เถิด,

ตะโต รัตยา วิวะสะเน, คามันตะมะภิหาระเย,
เมื่อราตรีผ่านไป, ฟังเข้าไปยังหมู่บ้าน,
อะวะหานัง นาภินันทยะเย, อะภิหารัญจะ คามะโต,
โภชนะที่ยังไม่ได้ และโภชนะที่เขานำไปแต่บ้าน,
ก็ไม่ฟังยินดี,
นะ มุณี คามะมากัมมะ, กุเลสุ สะหะสา จะเร,
ไปถึงหมู่บ้านแล้ว, ไม่ฟังรีบร้อนเที่ยวไปในสกุลทั้งหลาย,
ฆาเสสะนัง ฉินนะกะโถ, นะ วาจัมปะยุตตัง ภาณ,
สำรวจมจเจรจา, ไม่กล่าววาจาเกี่ยวเนื่องด้วยการ
แสวงหาของกิน,
อะลัตถัง ยะทิทัง สาธุ, นาลัตถัง กุสะลัง อิติ,
อุภะเยเนวะ โส ตาทิ, รุกขังวะ อุปาทิวตตะติ,
มุณินัน คำนี้ถึงว่า, สิ่งที่เราได้ยังประโยชน์ให้สำเร็จ,
เราไม่ได้ก็เป็นความดี, เป็นผู้คงที่เพราะการได้และไม่ได้
ทั้งสองอย่างนั้นแล, ย่อมพ้นทุกข์ได้, เหมือนอย่างคน
ผู้แสวงหาผลไม้, เข้าไปถึงต้นไม้แล้ว, จะได้ หรือไม่ได้,
ก็ไม่ยินดี ไม่เสียใจ, วางจิตเป็นกลางกลับไป,
สะ ปัตตะปาณิ จะรันโต, อะมุโค มุคะสัมมะโต,
มุณินัน ถือบาตรเที่ยวไปอยู่, ไม่เป็นคนไข้
ก็แกล้งเป็นคนไข้,
อัมปัง ทานัง นะ หิเสยยะ, ทาทารัง นาวะชานิยา,

ไม่พึงดูหมิ่นทานว่าเป็นของเล็กน้อย,

ไม่ดูแคลนบุคคลผู้ให้,

อุจจาเวจา ทิ ปะฏิปะทา, สมะเณนะ ปะกาสิตา,

ความจริง, พระพุทธสมณะทรงประกาศข้อปฏิบัติ

ทั้งสูงและต่ำไว้แล้ว,

นะ ปารัง ทิคุณัง ยันติ,

มุ่งทั้งหลาย, ย่อมไม่ไปสู่นิพพานถึงสองครั้ง,

นะ ยิทัง เอกะคุณัง มุตัง,

นิพพานนี้, จะบรรลุได้ครั้งเดียว ก็หามิได้,

ยัสสะ จะ วิสะตา นัตถิ, ฉินนะโสตัสสะ ภิกขุโน,

กิจจากิจจับปะหีนัสสะ,

อนึ่ง, ภิกษุผู้ไม่มีตณหา ตัดกระแสกิเลสได้,

ละกิจน้อยใหญ่ได้เด็ดขาด,

ปะริหาโท นะ วิชชะติ,

ย่อมไม่มีความร่ำร้อน คือ ดับเย็น.

อาทิตตปริยายสูตร

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๘ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๑๐

สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

๑. สฬายตนสังยุต ๑.ปฐมปิณณาสก ๓.สัพพวรรค

อาทิตตปริยายสูตรที่ ๖ ว่าด้วยสิ่งทั้งปวงเป็นของร้อน

หลังจากพระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมแก่พระนาลกะแล้ว ระหว่างนั้นทรงได้พบกับยสกุลบุตรและเพื่อนรวม ๕๕ คน ได้รับฟังธรรมจากพระพุทธองค์บรรลอรหัตต์ทั้งหมด เมื่อออกพรรษาแล้วพระพุทธองค์ทรงส่งสาวกทั้ง ๖๐ องค์ออกไปประกาศศาสนาพร้อมทั้งทรงอนุญาตให้สาวกทั้ง ๖๐ องค์สามารถบวชกุลบุตรผู้ศรัทธาได้ แล้วพระพุทธองค์ก็เสด็จไปอูรูเวลาเสนาณิกมเพียงลำพัง ระหว่างทางทรงพบกับภัททวัคคีย์ ๓๐ คน ทรงแสดงธรรมแก่ภัททวัคคีย์บางคนบรรลุโสดาบัน บางคนบรรลุสุกิทาคามี บางคนบรรลุอนาคามี แต่ไม่มีผู้ใดบรรลุอรหัตต์ ภัททวัคคีย์ได้กราบทูลขออุปสมบทจึงทรงประทานอุปสมบทให้ด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา เมื่อพระพุทธองค์เสด็จไปถึงอูรูเวลาเสนาณิกม ทรงขอเข้าพักอาศัยกับอูรูเวลกัสสปผู้ถือตัวว่าเป็นพระอรหัตต์ สร้างอาศรมสั่งสอนลัทธิของตนอยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา เพราะมีสกุลว่ากัสสปโคตร และอยู่ ณ ตำบลอูรูเวลา จึงได้ชื่อว่า อูรูเวลกัสสป ท่านผู้นี้เป็น

อาจารย์ใหญ่ที่ชาวเมืองราชคฤห์นับถือมากมีน้องชายสองคน
ชื่อนทีกัสสป และคยากัสสป ล้วนเป็นหัวหน้าชฎิลตั้งอาศรม
อยู่ถัดกันไปบนฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ไม่ห่างไกลจากอาศรมของ
พี่ชายใหญ่ พระพุทธองค์เสด็จมาทำลายทิฐิมานะของพวก
ชฎิล จนอรุเวลกัสสปยอมรับนับถือ ขอบวชเป็นสาวกพร้อม
บริวาร ชฎิลพี่น้องทั้งสองพร้อมด้วยบริวารก็ตามมาขอบวช
ด้วยทั้งหมด รวม ๑๐๐๓ รูป หลังจากนั้นพระพุทธองค์พร้อม
ภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่เดินทางไปยังตำบลคยาสีสะ ทรงแสดงอาทิตต-
ปริยายสูตร เมื่อฟังพระธรรมเทศนานี้จบลงภิกษุชฎิลได้บรรลु
อรหันต์ทุกรูป

อาทิตตปริยายสูตรปาฐะ

(หันทะ มะยัง อาทิตตะปริยายะสูตรตะปาฐัง ภาณามะ เส.)

เชิญเถิด เราทั้งหลาย จงกล่าวอาทิตตปริยายสูตรเถิด

สัพพัง ภิกขเว อาทิตตัง,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, สิ่งทั้งปวงเป็นของร้อน,

ภิกขเว ภิกขเว สัพพัง อาทิตตัง,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ก็อะไรเล่าชื่อว่า สิ่งทั้งปวงเป็น
ของร้อน,

จักขุ ภิกขเว อาทิตตัง,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, จักขุ (คือตา) เป็นของร้อน,

รูปา อาทิตตา,

รูปทั้งหลายเป็นของร้อน,

จักขุวิญญานัง อาทิตตัง,

จักขุวิญญาน คือความรู้อารมณ์ทางตาเป็นของร้อน,

จักขุสัมผัสโส อาทิตโต,

จักขุสัมผัส คือสัมผัสทางตาเป็นของร้อน,

ยัมปิทัง จักขุสัมผัสสะปัจจะยา อุปปีชชะติ เวทะยิตัง,

เวทนาคือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้, เกิดขึ้นเพราะ
อาศัยจักขุสัมผัส, คือสัมผัสทางตา เป็นปัจจัย แม้อันใด,

สุขัง วา ทุกขัง วา,

เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี,

อะทุกขมะสุขัง วา,

หรือไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี,

ตัมปิ อาทิตตัง,

แม้อันนั้นก็^๑เป็นของร้อน,

เกนะ อาทิตตัง,

ร้อนเพราะอะไร?

อาทิตตัง รากัคคินา โทสัคคินา โมหัคคินา,

ร้อนเพราะไฟคือราคะ ไฟคือโทสะ ไฟคือโมหะ,

อาทิตตัง ขาติยา ชะรามะระณนะ,

ร้อนเพราะความเกิด ความแก่ และความตาย,

โสเกหิ ปะริเทเวหิ ทุกเขหิ โทมะนัสเสหิ อุปายาเสหิ,

ร้อนเพราะความโศก ความรำไรรำพัน, ความไม่สบาย
กาย ความไม่สบายใจ, ความคับแค้นใจทั้งหลาย,

อาทิตตันติ ะทามิ,

เราจึงกล่าวว่าเป็นของร้อน,

โสตัง อาทิตตัง,

โสตะ คือหูเป็นของร้อน,

สัททา อาทิตตา,

เสียงทั้งหลายเป็นของร้อน,

โสตะวิญญาณัง อาทิตตัง,

โสตวิญญาณ คือความรู้อารมณ์ทางหูเป็นของร้อน,

โสตะสัมผัสโส อาทิตโต,

โสตสัมผัส คือสัมผัสทางหูเป็นของร้อน,

ยัมปิทัง โสตะสัมผัสสะปัจจะยา อุปปีชชะติ เวทะยิตัง,

เวทนา คือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้, เกิดขึ้นเพราะ

อาศัยโสตสัมผัส, คือสัมผัสทางหู เป็นปัจจัย แม้อันใด,

*** สุขัง วา ทุกขัง วา,**

เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี,

อะทุกขะมะสุขัง วา,

หรือไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี,

ตัมปิ อาทิตตัง,

แม้อันนั้นก็ เป็นของร้อน,

เกนะ อาทิตตัง,

ร้อนเพราะอะไร?,

อาทิตตัง รากัคคินา โทสัคคินา โมหัคคินา,

ร้อนเพราะไฟคือราคะ ไฟคือโทสะ ไฟคือโมหะ,

อาทิตตัง ขาติยา ชะรามะระณนะ,

ร้อนเพราะความเกิด ความแก่ และความตาย,

โลเกติ ประริเทเวติ ทุกเขติ โทมะนัสเสติ อุปายาเสติ,
ร้อนเพราะความโศก ความรำไรรำพัน, ความไม่สบาย
กาย ความไม่สบายใจ, ความคับแค้นใจทั้งหลาย,
อาทิตตันติ ะทามิ,
เราจึงกล่าวว่าเป็นของร้อน,

ฆานัง อาทิตตัง,
ฆานะ คือจุมกเป็นของร้อน,

คันธา อาทิตตา,
กลืนทั้งหลายเป็นของร้อน,

ฆานะวิญญานัง อาทิตตัง,
ฆานวิญญาน คือความรู้อารมณ์ทางจุมกเป็นของร้อน,

ฆานะสัมผัสโส อาทิตโต,
ฆานสัมผัส คือสัมผัสทางจุมกเป็นของร้อน,

ยัมปิทัง ฆานะสัมผัสสะปัจจะยา อุปัชชะติ เวทะยิตัง,
เวทนา คือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้, เกิดขึ้นเพราะอาศัย
ฆานสัมผัส, คือสัมผัสทางจุมกเป็นปัจจัย แม้อันใด,*...

ชีวีหา อาทิตตา,
ชีวหา (คือลิ้น) เป็นของร้อน,

ระสา อาทิตตา,
รสทั้งหลายเป็นของร้อน,

ชีวิหาวินญูญาณัง อาทิตตัง,

ชีวิหาวินญูญาณ คือความรู้สึกเสวยอารมณ์ทางลึนเป็น
ของร้อน,

ชีวิหาสัมผัสโส อาทิตโต,

ชีวิหาสัมผัส คือสัมผัสทางลึนเป็นของร้อน,

ยัมปิทัง ชีวิหาสัมผัสสะปัจจะยา อุปปีชชะติ เวทะยิตัง,

เวทนา คือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้, เกิดขึ้นเพราะอาศัย
ชีวิหาสัมผัส, คือสัมผัสทางลึนเป็นปัจจัย แม้อันใด, * ...

กาโย อาทิตโต,

กายเป็นของร้อน,

โณฏฐัพพา อาทิตตา,

โณฏฐัพพะ (คือสิ่งที่ถูกต้องทางกาย) เป็นของร้อน,

กายะวินญูญาณัง อาทิตตัง,

กายะวินญูญาณ คือความรู้อารมณ์ทางกายเป็นของร้อน,

กายะสัมผัสโส อาทิตโต,

กายสัมผัส คือสัมผัสทางกายเป็นของร้อน,

ยัมปิทัง กายะสัมผัสสะปัจจะยา อุปปีชชะติ เวทะยิตัง,

เวทนา คือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้, เกิดขึ้นเพราะอาศัย
กายสัมผัส, คือสัมผัสทางกายเป็นปัจจัย แม้อันใด, * ...

มะโน อาทิตโต,

มณะ (คือใจ) เป็นของร้อน,

ธัมมา อาทิตตา,

ธรรมทั้งหลาย (คืออารมณ์ที่เกิดแก่ใจ) เป็นของร้อน,

มโนวิญญาณัง อาทิตตัง,

มโนวิญญาณ คือความรู้อารมณ์ทางใจ เป็นของร้อน,

มโนสัมผัสโส อาทิตโต,

มโนสัมผัส คือสัมผัสทางใจเป็นของร้อน,

ยัมปิทัง มโนสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชติ เวทียัตถัง,

เวทนา คือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้, เกิดขึ้นเพราะอาศัย

มโนสัมผัส, คือสัมผัสทางใจเป็นปัจจัย แม้อันใด, *...

เอวัง ปัสสัง ภิกขเว สุตฺวา อริยสะวาทโก,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, อริยสาวกผู้ได้สดับมาแล้ว

เห็นอยู่อย่างนี้,

จักขุสมิงปิ นิพพินทติ,

ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในจักขุคือตา,

รูเปสุปิ นิพพินทติ,

ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในรูปทั้งหลาย,

จักขุวิญญาณปิ นิพพินทติ,

ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในจักขุวิญญาณ,

คือความรู้อารมณ์ทางตา,

จักขุสัมผัสเสปิ นิพพินทติ,

ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในจักขุสัมผัส, คือสัมผัสทางตา,

ยัมปิทัง จักขุสัมผัสัสสะปัจจะยา อุปปัชชติ เวทะยิตัง,
เวทนา คือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้, เกิดขึ้นเพราะอาศัย
จักขุสัมผัส, คือสัมผัสทางตาเป็นปัจจัย แม้อันใด,

**** สุขัง วา ทุกขัง วา,**
เป็นสุขก็ดี, เป็นทุกข์ก็ดี,
อะทุกขะมะสุขัง วา,
หรือไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี,

ตัสมีงปิ นิพพินทะติ,
ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในเวทนา, คือความรู้สึก
เสวยอารมณ์นั้น,

โสตัสมีงปิ นิพพินทะติ,
ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในโสตะ (คือหู),

สัทเทสุปิ นิพพินทะติ,
ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในเสียงทั้งหลาย,

โสตะวิญญาณปิ นิพพินทะติ,
ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในโสตวิญญาณ, คือความรู้สึกอารมณ์
ทางหู,

โสตะสัมผัสเสปิ นิพพินทะติ,
ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในโสตสัมผัส, คือสัมผัสทางหู,

ยัมปิทัง โสตสัมผัสสะปัจจะยา อุปัชชະติ เวทะยิตัง,
เวทนา คือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้, เกิดขึ้นเพราะอาศัย
โสตสัมผัส, คือสัมผัสทางหูเป็นปัจจัย แม้อันใด, ** ...

ฆานัสัมิงปี นิพพินทะติ,
ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในฆานะ (คือจมูก),

คัมเธสุปี นิพพินทะติ,
ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในกลิ่นทั้งหลาย,

ฆานะวิญญาณปี นิพพินทะติ,
ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในฆานวิญญาณ,
คือความรู้้อารมณ์ทางจมูก,

ฆานะสัมผัสเสปี นิพพินทะติ,
ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในฆานสัมผัส, คือสัมผัสทางจมูก,

ยัมปิทัง ฆานะสัมผัสสะปัจจะยา อุปัชชະติ เวทะยิตัง,
เวทนา คือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้, เกิดขึ้นเพราะอาศัย
ฆานสัมผัส, คือสัมผัสทางจมูกเป็นปัจจัย แม้อันใด, ** ...

ชีวหาเยปี นิพพินทะติ,
ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในชีวหา (คือลิ้น),

ระเสสุปี นิพพินทะติ,
ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในรสทั้งหลาย,

ชีว์หาวิญญาณปี นิพพินทะติ,

ย่อมน้อมเบื่อน่าย แม่ในชีวิตหาวิญญาน,
คือความรู้ธรรมทางล้น,

ชีวิหาลัมผัสเสปี นิพพินทะติ,

ย่อมน้อมเบื่อน่าย แม่ในชีวิตหาลัมผัส, คือสัมผัสทางล้น,

ยัมปีทัง ชีวิหาลัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง,

เวทนา คือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้, เกิดขึ้นเพราะอาศัย
ชีวิหาลัมผัส, คือสัมผัสทางล้นเป็นปัจจัย แม้อันใด, **...

กายัสสัมมิงปี นิพพินทะติ,

ย่อมน้อมเบื่อน่ายแม่ในกาย,

โณฏฐัพพะเสปี นิพพินทะติ,

ย่อมน้อมเบื่อน่ายแม่ในโณฏฐัพพะ,
คือสิ่งที่ถูกต้องทางกายทั้งหลาย,

กายะวิญญาณปี นิพพินทะติ,

ย่อมน้อมเบื่อน่ายแม่ในกายวิญญาน,
คือความรู้ธรรมทางกาย,

กายะลัมผัสเสปี นิพพินทะติ,

ย่อมน้อมเบื่อน่ายแม่ในกายสัมผัส, คือสัมผัสทางกาย,

ยัมปีทัง กายะลัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง,

เวทนา คือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้, เกิดขึ้น เพราะอาศัย
กายสัมผัส, คือสัมผัสทางกายเป็นปัจจัย แม้อันใด, ** ...

มะนัสสัมปิ นิพพินทะติ,

ย่อมน้อมป้อนายแม่ในมนะ (คือใจ),

ธัมเมสุปิ นิพพินทะติ,

ย่อมน้อมป้อนายแม่ในธรรมทั้งหลาย,

มะโนวิญญาณปิ นิพพินทะติ,

ย่อมน้อมป้อนายแม่ในมโนวิญญาณ,

คือความรู้อารมณ์ทางใจ,

มะโนสัมผัสเสปิ นิพพินทะติ,

ย่อมน้อมป้อนายแม่ในมโนสัมผัส, คือสัมผัสทางใจ,

ยัมปิทัง มะโนสัมผัสสะปัจจะยา อูปัชชชะติ เวทะยิตัง,

เวทนา คือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้, เกิดขึ้นเพราะอาศัย
มโนสัมผัส, คือสัมผัสทางใจเป็นปัจจัย แม่อันใด, ** ...

นิพพินทัง วิรัชชะติ,

เมื่อป้อนาย ย่อมคลายกำหนด,

วिरาคา วิมุจจะติ,

เพราะคลายกำหนด จึงหลุดพ้น,

วิมุตตัสสัมปิ วิมุตตะมิติ ญานัง โทติ,

เมื่อหลุดพ้นแล้ว, ก็มีญาณหยั่งรู้ว่า, หลุดพ้นแล้ว,

ซีณา ชาติ วูลิตัง พรัทมะจะริยัง,

อริยสาวกนั้น ย่อมทราบชัดว่า ชาตีสิ้นแล้ว,

พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว,
กะตัง กระณียัง นาประรัง อิตถัตตยาติ ปะชานาตีติ,
กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว,
กิจอื่นอีกเพื่อความเป็นอย่างนี้มีได้มี,

(หมายเหตุ) เมื่อจะสวดเต็มให้ย้อนไปสวดตามเครื่องหมาย * , **
จนจบ

ทีฆนขสูตร

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๓ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๕
มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ ปริพพาชกวรรค

๔. ทีฆนขสูตร เรื่องทีฆนขปริพาชก

พระพุทธองค์พร้อมภิกษุอดีตชฎิลเสด็จเข้าไปยังกรุงราชคฤห์ เพื่อไปแสดงธรรมโปรดพระเจ้าพิมพิสารตามที่ทรงให้สัญญาไว้ก่อนตรัสรู้ พระองค์แสดงธรรมโปรดพระเจ้าพิมพิสารและบริวารส่วนใหญ่บรรลุนิเวศน์บางส่วนขอรับไตรสรณคมน์เป็นที่พึง พระเจ้าพิมพิสารเลื่อมใสในพระพุทธองค์มากจนน้อมถวายอุทยานเวฬุวันเป็นอารามแห่งแรกในพระพุทธศาสนา ระหว่างที่พระพุทธองค์ประทับอยู่ที่กรุงราชคฤห์ พระอัสสชิพระในกลุ่มปัญจวัคคีย์ออกบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ระหว่างทางพบกับอุปติสสะ อุปติสสะเห็นท่านพระอัสสชิมีกิริยาอาการนำเลื่อมใสจึงเข้าไปสนทนาด้วยและขอให้ท่านแสดงธรรม พระอัสสชิฟังบวชได้ไม่นานจึงกล่าวแต่ใจความสำคัญ เมื่ออุปติสสะฟังแล้วบรรลุนิเวศน์ทันทีจึงกลับไปเล่าให้โกณฑิยะฟังก็ได้บรรลุนิเวศน์เช่นกัน จึงชวนกันไปเฝ้าพระพุทธองค์และทูลขออุปสมบท เมื่อบวชแล้วโกณฑิยะมีชื่อว่าพระโมคคัลลานะ อุปติสสะมีชื่อว่าพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะบวชได้ ๗ วันก็บรรลอรหันต์ พระสารีบุตรบวชได้ ๑๕ วัน ขณะนั้นพระพุทธองค์ทรง

ประทับอยู่ที่ถ้ำสุกรขาตา เชิงเขาคิชฌกูฏ ในเขตเมืองราชคฤห์
ครั้งนั้นปริพาชกชื่อทีฆนขะ (แปลว่าผู้มีเล็บยาว) ซึ่งเป็นหลาน
ชายของพระสารีบุตร ได้เข้าไปเฝ้าพระพุทธองค์ถึงที่ประทับ
พูดถึงความไม่พอใจของตนต่อสิ่งทั้งปวง พระพุทธองค์จึงทรง
แสดงทีฆนขสูตรแก่ทีฆนขปริพาชก พระสารีบุตรนั่งถวายงาน
พัดอยู่ด้านหลัง ได้พิจารณาธรรมเทศนาที่ทรงแสดงก็บรรลु
พระอรหันต์ ส่วนทีฆนขปริพาชกบรรลุโสดาบันประกาศตนขอ
ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ

ทีฆนขสูตรปาฐะ

(หันทะ มะยัง ทีฆนะปะสุตตะปาฐัง ภาณามะ เส.)

เชิญเถิด เราทั้งหลาย จงกล่าวทีฆนขสูตรเถิด

อะยัง โข ปะนะ อัคคิเวสสะนะ กาโย,

อัคคิเวสสะนะ ก็กายนี้แล,

รูปี จาตุมมะหาภูติโก,

มีรูป เป็นที่ประชุมมหาภูตทั้ง ๔,

มาตาเปตติกะสัมภะโว,

เกิดแต่บิดามารดา,

โอทะนะกุมมาสุปะจะโย,

เจริญวัยด้วยข้าวสุกและขนมสด,

นิจจุจาทะนะปะริมีทระนะภะทนะวิทังสะนะธัมโม,

ต้องอบขัดสืออยู่เป็นนิจ,

และมีความแตกกระจัดกระจายเป็นธรรมดา,

อะนิจจะโต ทุกขะโต, โรคะโต คัณทะโต, สัลละโต

อะฆะโต, อาพาธะโต ปะระโต, ปะโลกะโต สุนฺญะโต,

อะนัตตะโต สะมะนุปัสสิตัพโพ,

ท่านพึงพิจารณาเห็นโดยความไม่เที่ยง เป็นทุกข์,

เป็นโรค เป็นดังหัวฝี, เป็นดังลูกศร เป็นความลำบาก,

เป็นความเจ็บไข้ เป็นดังผู้อื่น, เป็นสภาวะทรุดโทรม,
เป็นสภาวะว่างจากตัวตนและสิ่งทีเื่องกับตน,
เป็นสภาวะมิใช่ตัวตน,

ตัสสิมัง กายัง อะนิจจะโต ทุกขะโต, โรคะโต คัมพะโต,
สัลละโต อะฆะโต, อาพาธะโต ประระโต,

ปะโลกะโต สุญญะโต, อะนัตตะโต สะมะนุปัสสะโต,

เมื่อท่านพิจารณาเห็นกายนี้, โดยความไม่เที่ยง เป็นทุกข์,
เป็นโรค เป็นดังหัวฝี, เป็นดังลูกศร เป็นความลำบาก,
เป็นความเจ็บไข้ เป็นดังผู้อื่น, เป็นสภาวะทรุดโทรม,
เป็นสภาวะว่างจากตัวตนและสิ่งทีเื่องกับตน,
เป็นสภาวะมิใช่ตัวตนอยู่,

โย กายัสสิมิง กายัจฉันโท กายะสิเนโท,

กายันวะยะตะตา สา ปะหียะติ,

ท่านย่อมนละความพอใจในกาย ความรักในกาย,
ความอยู่ในอำนาจของกายในกายได้,

ติสโส โข อีมา อัคคิเวสสะนะ เวทะนา, สุขา เวทะนา

ทุกขา เวทะนา อะทุกขะมะสุขา เวทะนา,

อัคคิเวสสะนะ เวทนา ๓ อย่างเหล่านี้ คือ,

สุขเวทนา ๑ ทุกขเวทนา ๑ อทุกขมสุขเวทนา ๑,

ยัสสิมิง อัคคิเวสสะนะ สะมะเย สุขัง เวทะนัง เวเทติ,

อัคคิเวสสะนะ เวลาใด ได้ส่วยสุขเวทนา,

เนวะ ตัสฺมิงฺ สมะเย ทุกฺขัง เวทะนัง เวเทติ,
เวลานั้น ไม่ได้เสวยทุกขเวทนา,
นะ อะทุกฺขมะสุขัง เวทะนัง เวเทติ,
ไม่ได้เสวยอทุกขมสุขเวทนา,
สุขังเยวะ ตัสฺมิงฺ สมะเย เวทะนัง เวเทติ,
ได้เสวยสุขเวทนาอย่างเดียว,
ยัสฺมิงฺ อัคฺคิเวสสะนะ สมะเย ทุกฺขัง เวทะนัง เวเทติ,
เวลาใด ได้เสวยทุกขเวทนา,
เนวะ ตัสฺมิงฺ สมะเย สุขัง เวทะนัง เวเทติ,
เวลานั้น ไม่ได้เสวยสุขเวทนา,
นะ อะทุกฺขมะสุขัง เวทะนัง เวเทติ,
ไม่ได้เสวยอทุกขมสุขเวทนา,
ทุกฺขังเยวะ ตัสฺมิงฺ สมะเย เวทะนัง เวเทติ,
ได้เสวยทุกขเวทนาอย่างเดียว,
ยัสฺมิงฺ อัคฺคิเวสสะนะ สมะเย อะทุกฺขมะสุขัง
เวทะนัง เวเทติ,
เวลาใด ได้เสวยอทุกขมสุขเวทนา,
เนวะ ตัสฺมิงฺ สมะเย สุขัง เวทะนัง เวเทติ,
เวลานั้น ไม่ได้เสวยสุขเวทนา,
นะ ทุกฺขัง เวทะนัง เวเทติ,
ไม่ได้เสวยทุกขเวทนา,

อะทุกขะมะสุขังเยวะ ัตถัมมิง สะมะเย เวทะนัง เวเทติ,

ได้เสวยอทุกข์ขมสุขเวทนาอย่างเดียว,

สุขา อัคคิเวสสะนะ อะนิจจา,

อัคคิเวสสะนะ สุขเวทนาไม่เที่ยง,

สังขะตา ปะฏิจจะสะมุปปันนา,

ถูกปัจจัยปรุงแต่ง อาศัยปัจจัยเกิดขึ้น,

ขะยะธัมมา ะยะธัมมา,

มีความสิ้นไป เสื่อมไปเป็นธรรมดา,

วิราคะธัมมา นิโรธะธัมมา,

มีความจางคลายไป ดับไปเป็นธรรมดา,

ทุกขาปี โข อัคคิเวสสะนะ อะนิจจา,

แม้ทุกข์เวทนามก็ไม่เที่ยง,

สังขะตา ปะฏิจจะสะมุปปันนา,

ถูกปัจจัยปรุงแต่ง อาศัยปัจจัยเกิดขึ้น,

ขะยะธัมมา ะยะธัมมา,

มีความสิ้นไป เสื่อมไปเป็นธรรมดา,

วิราคะธัมมา นิโรธะธัมมา,

มีความจางคลายไป ดับไปเป็นธรรมดา,

อะทุกขะมะสุขาปี โข อัคคิเวสสะนะ เวทะนา อะนิจจา,

แม้ทุกข์ขมสุขเวทนามก็ไม่เที่ยง,

สังขะตา ปะฏิจจะสะมุปปันนา,

ถูกปัจจัยปรุงแต่ง อาศัยปัจจัยเกิดขึ้น,
ขะยะธัมมา วะยะธัมมา,
มีความสิ้นไป เลื่อมไปเป็นธรรมดา,
วิราคะธัมมา นิโรธะธัมมา,
มีความจางคลายไป ดับไปเป็นธรรมดา,
เอวัง ปัสสัง อัคคิเวสสะนะ สุตตะวา อะริยะสวาะโก,
อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว, เมื่อเห็นอยู่อย่างนี้,
สุขายะปี เวทะนายะ นิพพินทะติ,
ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในสุขเวทนา,
ทุกขายะปี เวทะนายะ นิพพินทะติ,
ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในทุกขเวทนา,
อะทุกขะมะสุขายะปี เวทะนายะ นิพพินทะติ,
ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในอทุกขมสุขเวทนา,
นิพพินทัง วิรัชชะติ,
เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนด,
วิราคา วิมุจจะติ,
เพราะคลายกำหนด จึงหลุดพ้น,
วิมุตตัสสัมมัง วิมุตตะมิตติ ญาณัง โหติ,
เมื่อหลุดพ้นแล้ว, ก็มีญาณหยั่งรู้ว่า, หลุดพ้นแล้ว,
ซีณา ชาติ วุสิตัง ภัรฺห์มะจะะริยัง,
กะตัง กะระณียัง นาปะรัง อิตถัตตายาติ ปะชานาติ,

ย่อมรู้ซึ้งว่าชาติสิ้นแล้ว, พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว, กิจที่ควร
ทำ ทำเสร็จแล้ว, กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้ มิได้มี,
เอวัง วิมุตตะจิตโต โข อัคคิเวสสะนะ ภิกขุ,
ภิกขุผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วอย่างนี้แล,
นะ เกณะจิ สังวะระตะติ, นะ เกณะจิ วิวะระตะติ,
ย่อมไม่วิวาทแก่งแย่งกับใคร ๆ,
ยัญจะ โข โลเก วุตตัง,
โภหารใดที่ชาวโลกพูดกัน,
เตนะ โวหะระติ อะปะรามะสันติ,
ก็พูดไปตามโวหารนั้น แต่ไม่ยึดมั่นด้วยทิฏฐิ.
เตนะ โข ปะนะ สะมะเยน อายัสฺมา สาริปุตโต,
ภะคะวะโต ปิณฺณูโต นิสินโน ภะคะวันตัง วิชียะมาโน,
ก็โดยสมัยนั้นแล, ท่านพระสารีบุตรนั่งถวายนานพักอยู่,
ณ เบื้องพระปฤษฎางค์ของพระผู้มีพระภาคเจ้า,
อะถะ โข อายัสฺมะโต สาริปุตตัสสะ เอตะทะโหสิ,
ได้มีความดำริว่า,
เตสัง เตสัง กิระ โน ภะคะวา ธัมมานัง อะภิญญา
ปะหานะมาหะ,
พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสการละธรรมเหล่านั้น,
ด้วยปัญญาอันยิ่งแก่เราทั้งหลาย,
เตสัง เตสัง กิระ โน สุกะโต ธัมมานัง อะภิญญา

ปะฏินิสสัคคะมาหาคิ,

พระสุคตเจ้าตรัสการสละคืนธรรมเหล่านั้น,
ด้วยปัญญาอันยิ่งแก่เราทั้งหลาย,

อิติ หิทัง आयัสัมปะโต สาริปุตตัสสะ ปะฏิสัจญจิกขะโต,

เมื่อท่านพระสารีบุตรพิจารณาเห็นอยู่อย่างนี้แล,

อะนุปาทาเย อาสะเวหิ จิตตัง วิมุจจิ,

เพราะไม่ยึดมั่นถือมั่นด้วยอุปาทาน
จิตจึงหลุดพ้นแล้วจากอาสวะทั้งหลาย,

ทีฆะนะขัสสะ परिพพาชะกัสสะ,

วิระชัง วิตะมะลัง รัมมะจักขุง อูทะปาที,

ธรรมจักขุปราศจากธุลี ปราศจากมลทิน,
ได้เกิดขึ้นแล้วแก่ที่ชนขปริพาชกว่า,

ยังกิญจิ สะมุทะยะรัมมัง สัพพันตัง นิโรธะรัมมันติ,

สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา,
สิ่งนั้นทั้งหมดมีความดับไปเป็นธรรมดา.

โอวาทปาติโมกขคาถา

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๑๗
ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ-ธรรมบท-อุทาน-อติวุตตกะ-สุตตนิบาต
คาถาธรรมบท พุทธวรรคที่ ๑๔

๔. ปัญหาพระอานนทเถระ

“โอวาทปาติโมกข์” พระพุทธองค์ทรงแสดงแก่พระสงฆ์ เป็นครั้งแรก หลังจากตรัสรู้มาแล้วเป็นเวลา ๙ เดือน (๔๕ ปีก่อนพุทธศักราช) ในวันเพ็ญมาฆะ เดือน ๓ ที่วัดเวฬุวัน กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ (และทรงแสดงแก่สงฆ์ทุกกิ่งเดือน ตลอดมาจนถึงพรรษาที่ ๒๐ จึงทรงบัญญัติให้สงฆ์ทำอุโบสถและแสดงปาติโมกข์กันเอง) ในวันนั้นมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้น ๔ ประการคือ

๑. พระสงฆ์ ๑,๒๕๐ รูปที่พระพุทธองค์ได้ส่งไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแคว้นต่าง ๆ ได้กลับมาเฝ้าพระพุทธเจ้าอย่างพร้อมเพรียงกัน

๒. พระสงฆ์ทั้งหมดล้วนเป็นภิกษุที่พระพุทธเจ้าทรงบวชให้ด้วยพระองค์เองทั้งสิ้น ซึ่งเรียกว่า เอหิภิกขุอุปสัมปทา

๓. พระสงฆ์ทั้งหมดล้วนเป็นพระอรหันต์ คือผู้ได้อภิญญา ๖

๔. วันที่พระสงฆ์ทั้งหมดมาชุมนุมกันนี้ตรงกับวันเพ็ญ

เดือนมาฆะ (วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓)

พระอรหันต์ทั้งหลายที่ไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ วัดเวฬุวันมหาวิหาร ประกอบด้วย ๔ คณะ คือ คณะศิษย์ของชฎิล ๓ พี่น้อง คือ คณะพระอรุเวลกัสสปะ (มีศิษย์ ๕๐๐ องค์) คณะพระนทีกัสสปะ (มีศิษย์ ๓๐๐ องค์) คณะพระคยากัสสปะ (มีศิษย์ ๒๐๐ องค์) และคณะของพระอัครสาวกคือพระสารีบุตร และพระโมคคัลลานะ (มีศิษย์ ๒๕๐ องค์) รวมนับจำนวนได้ ๑,๒๕๐ รูป (จำนวนนี้ไม่ได้นับรวมชฎิล ๓ พี่น้อง และพระอัครสาวกทั้งสอง) พระพุทธองค์เห็นเป็นโอกาสเหมาะที่สาวกต่างมาประชุมกันหมู่ใหญ่จึงทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์เพื่อเป็นหลักในการประพฤติธรรมและเผยแผ่ธรรม การประชุมในครั้งนั้นเป็นที่เล่าลือสืบมา และได้จัดพิธีมาฆบูชาเพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์ครั้งนั้นมาจนบัดนี้

โอวาทปาติโมกขคาถา

(เห็นทะ มะยัง โอวาทะปาติโมกขคาถาโย ภาณามะ เส.)

เจริญเถิด เราทั้งหลาย จงกล่าวคาถาโอวาทปาติโมกข์เถิด

สัพพะปาปัสสะ อະกะระณัง,

การไม่ทำบาปทั้งปวง;

กุสะลัสสุปะสัมปะทา,

การทำกุศลให้ถึงพร้อม;

สะจิตตะปะริโยทะปะนัง,

การขำระจิตของตนให้ขารอบ;

เอตัง พุทธฐานะสาสะนัง.

ธรรม ๓ อย่างนี้ เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย.

ขันตี ประระมัง ตะโป ตีติกขา,

ขันตี คือความอดกลั้น เป็นธรรมเครื่องเผากิเลสอย่างยิ่ง;

นิพพานัง ประระมัง วัชันทิ พุทธา,

ผู้รู้ทั้งหลาย กล่าวพระนิพพานว่าเป็นธรรมอันยิ่ง;

นะ หิ ปัพพะชิตโต ปะรุปะฆาตี,

ผู้กำจัดสัตว์อื่นอยู่ ไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิตเลย;

สะมะโณ โหติ ประรัง วิหะฐะยันโต.

ผู้ทำสัตว์อื่นให้ลำบากอยู่ ไม่ชื่อว่าเป็นสมณะเลย.

อะนุปะวาโท อะนุปะฆาโต,

การไม่พูดร้าย, การไม่ทำร้าย;

ปาติโมกเข จะ สังวะโร,

การสำรวมในปาติโมกข์;

มัตตัญญูตา จะ ภัตตัสสัมมัง,

ความเป็นผู้รู้ประมาณในการบริโภค,

ปันทัญจะ สะยะนาสะนัง,

การนอน การนั่ง ในที่อันสงบ;

อะธิจิตเต จะ อาโยโค,

ความหมั่นประกอบในการทำจิตให้ยิ่ง;

เอตัง พุทธฐานะสาสะนัง.

ธรรม ๖ อย่างนี้ เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
ทั้งหลาย.

ที่มาของพระสูตร คาทา และสำนวนแปล

ธรรมทานมูลนิธิ. “อทิปปัจจายตาปฎิจจสมุปปาทปาฐะ” ใน สวดมนต์แปล บทพิเศษต่างๆ ที่ใช้ในสวนโมกขพลาราม. หน้า ๑๑ - ๑๔. สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๔๙.

ธรรมทานมูลนิธิ. “ปฐมพุทธภาสิตคาถา” ใน คู่มืออุบาสกอุบาสิกาภาค ๑ - ๒ ทำวัตรเช้า - เย็น และสวดมนต์พิเศษบางบทแปล ไทย. หน้า ๓๒. กรุงเทพฯ : ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๕๔.

พระราชรัตนรังษี (วีรยุทธ์ วีรยุทธ). “พุทธอุทานะคาถา” ใน ธรรมะ ในพุทธมนต์ ฉบับตามรอยบาทพระศาสดา อินเดีย - เนปาล. หน้า ๒๐๐. กรุงเทพฯ : วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์, ๒๕๕๔.

ธรรมทานมูลนิธิ. “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตรตปาฐะ” ใน สวดมนต์แปล บทพิเศษต่างๆ ที่ใช้ในสวนโมกขพลาราม. หน้า ๑ - ๕. สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๔๙.

ธรรมสภา. “ปัญญาวัคคียสูตร(อนัตตลักขณสูตรสูตรที่ทำให้ปัญญาวัคคีย์ เป็นพระอรหันต์)” ใน คู่มือพุทธบริษัท ฉบับสมบูรณ์. หน้า ๕๙ - ๖๕. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. “นาลกสูตรตี” ใน ทพยรรณูฐส เตปิติก เล่มที่ ๒๕ หน้า ๔๙๙ - ๕๐๖. พระมหาชัยวัฒน์ ปญญาคม แปล. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๙.

ธรรมสภา. “อาทิตตปริยายสูตรตปาฐะ” ใน คู่มือพุทธบริษัท ฉบับสมบูรณ์. หน้า ๕๙ - ๖๕. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. “ทีฆนขสูตรตี” ใน ทพยรรณูฐส

เตปิตกั เล่มที่ ๑๓ หน้า ๒๓๙ - ๒๔๕. พระมหาชัยวัฒน์
ปญญาโคโม แปล. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง,
๒๕๕๙.

ธรรมทานมูลนิธิ. “โอวาทปาติโมกขคาถา” ใน คู่มืออุบาสกอุบาสิกา
ภาค ๑ - ๒ ทำวัตรเช้า - เย็น และสวดมนต์พิเศษบางบท
แปลไทย. หน้า ๓๐ - ๓๑. กรุงเทพฯ : ธรรมทานมูลนิธิ,
๒๕๕๔.

ตรวจทานโดย พระอาจารย์มหาชัยวัฒน์ ปญญาโคโม วัดสร้อยทอง

